

“För mig är konst överallt i min vardag”:

Vårdstuderandes syn på kulturellt välbefinnande och kreativa arbetssätt inom äldreomsorgen

Avhandling för magisterexamen

Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier

Hälsovetenskaper

Enheten för vårdvetenskap

Åbo Akademi

Handledare: FD Emilia Viklund

Författare: Dora Sarpaneva-Andler

Juni 2023

Abstrakt

ÅBO AKADEMI

Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier

Enheten för vårdvetenskap

Författare:

Dora Sarpaneva-Andler

Handledare:

FD Emilia Viklund

Magisteravhandling

“För mig är konst överallt i min vardag”:

VÅRDVETENSKAP

Vårdstuderandes syn på kulturellt välbefinnande
och kreativa arbetssätt inom äldreomsorgen

Sökord:

Kulturellt välbefinnande, kreativa arbetssätt, konst,
kultur, äldreomsorg, studerande

Juni 2023

Sidoantal: 40

Syftet med denna studie är att undersöka vårdstuderandes kunskaper om, erfarenhet av och attityder till kulturellt välbefinnande och kreativa arbetssätt kopplade till konst och kultur inom äldreomsorgen. Den teoretiska utgångspunkten för studien är personcentrerad vård utgående från teorin om människans fem emotionella behov av Kitwood (1997). Data samlades in genom en webbaserad enkät. I studien deltog 26 vårdstuderande från läroanstalter i Svenskfinland. De slutna frågorna analyserades deskriptivt och de öppna frågorna med tematisk analys.

Studiens resultat visar att studerande ser positivt på konstens och kreativitetens roll i äldreomsorgen men var mera osäkra kring hur de kan tillämpas i praktiken och hade inte heller erfarenhet i större utsträckning av att konst och kultur skulle vara en del av vardagen på boendeenheter. De ansåg att konst och kultur kan ge mervärde både för deras eget välbefinnande och för de äldre klienternas och kan således vara ett värdefullt verktyg i arbetsvardagen. Vidare betonade studerandena vikten av att beakta den subjektiva upplevelsen då det kommer till konst och kultur. I resultaten framkom att studerande i sin professionella roll behöver utgå från de äldres intressen i äldreomsorgen. Däremot framkom också att kreativa arbetssätten utmanas av tidsbrist.

Abstract

ÅBO AKADEMI UNIVERSITY

Faculty of Education and Welfare Studies

Department of Caring Science

Author:

Dora Sarpaneva-Andler

Supervisor:

FD Emilia Viklund

Master's thesis

Art is all around me in my everyday life: Nursing

CARING SCIENCE

students views on cultural wellbeing and creative

work approaches in elderly care

Keywords:

Cultural wellbeing, creative working, art,
culture, elderly care, nursing students'

June 2023

Number of pages: 40

The aim of this study is to examine nursing students knowledge, experiences of and attitudes towards cultural wellbeing and creative work approaches related to the arts within social and healthcare services targeting older persons. The theoretical framework and starting point for this study is Kitwoods (1997) theory of personhood and personcentered care. A web-based survey was used to collect data. The study involved 26 nursing students in swedish speaking Finland. The analyses consisted of descriptive statistical analyses of the responses to closed-ended questions and thematic analysis of the responses to open-ended questions.

The results show that the nursing students have knowledge of the positive effects that the arts has on both students, carers and older persons wellbeing. Furthermore the older persons personal interests and the subjective experiences of art and culture was emphasised as an important starting point. Additionally the results show that the creative work approaches are challenged by the lack of students knowledge of how to implement creative work approaches in care. Moreover the results show that the nursing students saw the arts as an resource in care work however such work approaches can be challenged by the lack of resources.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.2. Konst och kultur inom vårdutbildningen i Finland.....	2
2. Bakgrund	3
2.1. Konstens och kulturens roll för vårdare och vårdstuderande	4
2.2. Konstens och kulturens roll för äldres mångdimensionella hälsa	6
3. Teoretiska utgångspunkter	8
3.1. Konst, kultur och kreativa arbetsätt.....	8
3.2. Hälsa och kulturellt välbefinnande	9
3.4. Vårdutbildning	9
3.5. Äldreomsorg.....	10
3.6. Kitwoods fem emotionella behov – en humanistisk utgångspunkt för äldreomsorgen	10
4. Syfte och frågeställningar	12
5. Beskrivning av forskningsprocessen	12
5.1. Studiens design och kontext	13
5.2. Urval och deltagare.....	13
5.3. Datainsamling och material	13
5.4. Analys av data	14
6. Etiska frågeställningar	15
7. Resultat	15
7.1. Studerandes kunskap om och erfarenheter av konstnärliga och kulturella aktiviteter inom äldrevården - resultat från de slutna enkätfrågorna	16
7.2. Studerandes syn på kulturellt välbefinnande och kreativa arbetsätt i vardagen och äldreomsorgen.....	19
7.2.1. Personligt förhållande till konst och kultur som en resurs för hälsa	19
7.2.2. Konst och kultur – en möjlighet och utmaning i arbetsvardagen.....	21
8. Diskussion	23
8.1. Resultatdiskussion i relation till tidigare forskning.....	23
8.2. Resultatdiskussion i förhållande till avhandlingens teoretiska utgångspunkt.....	28
8.3. Metodologiska överväganden	31
8.3.1 Metod och datainsamling	31
8.3.2. Studiens validitet och reliabilitet	33
9. Slutsats.....	34

10. Referenser.....	36
Bilaga 1.....	5

1. Inledning

Historiskt sett har konst och medicin allt mera skilts åt då dagens moderna medicin inte behöver ta stöd av konst i samma utsträckning som tidigare (Sigurdson, 2014). Dock belyser Fraser och al Sayah (2011) konstens kraft genom århundraden i form av både uttryck och kommunikation samt dess betydelse för människor. Fraser och al Sayah (2011) klarlägger att konst kopplat till vårdbranschen blev speciellt populärt efter andra världskriget, då främst i form av att föra fram information bland befolkningen. Informationen presenterades som posters och affischer och kan även till denna dag synas i samhället i form av färgstarka reklamer. Idag hittar man också konst som inredningselement i vårdsammanhang, exempelvis tavlor och konstverk på sjukhusväggar. Konst och kultur har även spelat en stor roll i utvecklandet och uppbyggnaden av städer och förorter genom att fostra och forma kvarter och grannskap genom att föra samman människor (Vaartio-Rajalin et al., 2021). Vidare har också vårdteoretiker inkluderat konst och kreativitet i sina definitioner av vård, till exempel beskrev Jean Watson förhållandet mellan vårdare och klient som ett konstnärligt möte och ett uttryck av vårdande (Vaartio-Rajalin et al., 2021).

Sigurdson (2014) och Nenonen et al. (2014) hävdar att kultur har effekter på människan som är mångdimensionella och att kultur i en bred kontext berikar vardagen och livet och har därmed potential att förbättra hälsan. I Finland har konst och hälsa varit ett flitigt forskat område de senaste två decennierna (Laitinen et al., 2022). Flera studier belyser de positiva aspekter som konst och kultur har på hälsa, välbefinnande och livskvalitet (Koponen et al. 2018). Konst som en del av äldreomsorgen har gett förhoppningar om att kunna bidra med meningsfullhet i de äldres vardag (Cohen, 2009). Konst och kreativa arbetssätt har alltså en stor betydelse för befolkningen som har en allt högre livslängd (Fraser et al., 2014). En god upplevd hälsa och en meningsfull vardag i våra potentiellt långa liv behöver främjas, vilket konst kan bidra med (Statistikcentralen, 2022; Världshälsoorganisationen WHO, 2019a; WHO, 2020). På nationell politisk nivå har konstens och de kreativa arbetssättens insats identifierats. Detta har tillfört möjligheter att förankra konst och kultur som en permanent del av social- och hälsovården (Laitinen et al., 2022).

I Finland har kulturens och konstens tillgänglighet för medborgare flitigt diskuterats, detta förklarar Koski (2023) i en debattartikel som belyser konstens och kulturens positiva inverkan på

människors välbefinnande och den minskade risken för social utslagning som konstaktiviteter anses ha. Koski (2023) lyfter vidare också fram kulturens och konstens positiva inverkan på både de äldres och vårdpersonals vardag.

Huhtinen-Hildén (2014) lyfter fram vikten av att ge utrymme för vårdares relation till konst och kreativitet i utbildningen av vårdare inom äldreomsorgen. Forskning visar på att konst och kultur kan ha positiva effekter på hälsa och välbefinnande hos äldre personer, och då behöver ny vårdpersonal utbildas som har den aktuella kunskapen. I “Konst för livet” utredningen om kulturverksamheten inom äldreården i Helsingfors av Varho et al. (2010) framkommer det att vårdarnas attityder till konst och kultur är avgörande för att konst och kultur ska vara närvarande i vårdarbetet. Varho et al. (2010) menar att inkluderandet av konst och kultur i vårdsammanhang ännu till en viss del hämmas av en föråldrad syn på vårdarbetet.

Vidare lyfter Huhtinen-Hildén (2014) fram vikten av att introducera ett bredare professionellt perspektiv till studerande i ett tidigt skede av vårdutbildningen genom att tillföra upplevelser av konst och vård. McCabe et al. (2013) presenterar i sin forskning vårdstuderandes upplevda positiva effekter av att koppla konst till sin yrkesutbildning. Vårdstuderande kunde lyfta fram konstens värde för patienternas hälsa och välbefinnande samt konstens värde för hälsa och välbefinnande i utvecklingen av vårdarbetet (McCabe et al., 2013). Dock belyser Thompson et al. (2020) i sin studie att vårdare upplever svårigheter att förena konst och kreativa arbetssätt i det dagliga vårdarbetet, detta argumenteras som att yrkesutövarna oftast utgår från det kliniska arbetet i sin yrkesroll.

I denna avhandling undersöks vårdstuderandes kunskaper om, erfarenheter av och attityder till kulturellt välbefinnande och kreativa arbetssätt relaterade till konst och kultur inom äldreomsorgen. Avhandlingen är en del av det pågående projektet Kreativ personcentrerad vårdkonst vars långsiktiga målsättning är att forma och utveckla undervisningsunderlag för vårdstuderande som behandlar personcentrering, konst och kreativa arbetssätt i äldreomsorgen.

1.2. Konst och kultur inom vårdutbildningen i Finland

Laitinen et al. (2022) belyser det större utbudet på tvärvetenskapliga kurser som erbjuds i yrkeshögskolor i Finland inom både konst- och kulturbranschen och hälso- och välfärdsbranschen som en möjlighet för att inkludera mera konst och kreativa arbetssätt i framtiden. Vidare förklarar

Laitinen et al. (2022) den viktiga rollen som utbildning i hybridkontexter har där konst och kultur är kopplade till social- och hälsovård. Examensdelar i olika utbildningar, till exempel konst och hälsovård, medför ny kunskap, kompetens och färdigheter för studerande (Laitinen et al., 2022).

Utbildningsstyrelsen (2023a) presenterar i examensgrunderna för yrkesinriktade examina (närvårdare) delar av examen som ska förbereda studerande för grundläggande färdigheter som man behöver både i arbete men även i livet, examensdelarna ska även förbereda studeranden för livslångt lärande. I examensdelen för kommunikation och interaktion ingår konst och kreativt uttryck som en del av ett delområde (Utbildningsstyrelsen, 2023a). Även de aktuella kompetenskraven för sjukskötare nämner kultur som ett brett antropologiskt kulturbegrepp där sjukskötaren bör kunna bemöta personer från olika kulturer individuellt (yleSHarviointi, 2023).

Enligt hämtade data våren 2023 ingår det i studieplanen för sjukskötare en kurs på 5 studiepoäng som berör och lyfter fram hälsofrämjande förhållningssätt för alla åldrar och förklarar hälsa som en process i ett sammanhang för att öka individens välbefinnande och delaktighet. (Arcada, 2018) Sjukskötarstuderande på yrkeshögskolan Novia (2023a, 2023b) bör avlägga kurser som förbereder och tydliggör för studerande om folkhälsoarbete och hälsofrämjande vård. Konst och kultur nämns inte specifikt men kan anses falla in under hälsofrämjande förhållningssätt.

2. Bakgrund

Forskningsområdet presenteras i detta avsnitt med hjälp av tidigare och aktuell forskning. För att lokalisera relevant litteratur har strategier för databassökningar utvecklats med stöd av Åbo Akademis bibliotekstjänster. För att få fram tidigare och aktuell forskning användes databaserna APA PsycInfo, CINAHL och Academic Search Complete. Sökorden cultural wellbeing, creative working, art, culture, elderly care, nursing students gav en stor mängd träffar i databaserna som publicerar vetenskapliga artiklar inom vårdkontexten. Sökorden gav flera träffar på forskning där konstterapi var utgångspunkten för studier. Vidare specificerades sökningen med exkluderande av begreppet art therapy, då grunden i studien tar avstamp i konst och kreativa arbetssätt som en del av hälsofrämjande och förebyggande arbete och inte som behandling av ohälsa. Även en till sökning med infallsvinkeln på konstens och kulturens inverkan på vårdaren i sin roll gjordes med sökord som art, creative, craft, health care, nursing care och nursing. Denna sökning inom databaserna för vårdkontexten gav flera sökträffar. Relevanta artiklars abstrakt lästes och valdes

utgående från relevans med i studien. Även en manuell sökning gjordes och totalt valdes 11 stycken artiklar till studien. En stor del av artiklarna valdes redan i planskedet av studien. Litteratursökningen har utförts under månaderna september 2022 - april 2023. Detta avsnitt redogör för den samlade kunskapen för forskningsområdet både nationellt och internationellt och tydliggör den rådande kunskapsluckan.

2.1. Konstens och kulturens roll för vårdare och vårdstuderande

Enligt Walsh et al. (2008) är konst uttryck och kommunikation som sträcker sig utom ord, detta stöds av Fraser och al Sayah (2011) som menar att konsten har en stark kraft att föra fram meddelanden som inte nödvändigtvis är enkla att artikulera och skriva ut i ord. Vårdare rapporterade om positiva upplevelser i kommunikationen med patienter via konst, även en mera personcentrerad vård kunde erbjudas då vårdaren fick en mera omfattande förståelse av patienten med hjälp av konsten (Ford et al., 2018). Detta stöds av Vaartio-Rajalin et al. (2021) som även rapporterar om konstens och kreativa arbetssättens hälsofrämjande effekt i form av ett förhöjt upplevt egenvärde och framgång samt större socialt engagemang bland vårdare. Även implementering av konstprojekt inom både vårdutbildning och vårdorganisationer har visats ha en positiv effekt på psykiskt välmående och kan minska stress och arbetsrelaterad belastning (Vaartio-Rajalin et al., 2021). O'Flynn-Magee et al. (2022) belyser vårdstuderandes upplevda känslor och tankar om välbefinnande ur konstens och kulturens mångfaldiga former, dessa former är exempelvis bilder på målningar, fotografier, kreativa skrivelser samt teckningar. Rapporten av Fancourt och Saoirse (2019) lyfter kreativa arbetssätt och konst kopplade till vårdstuderandes utbildning som ett stort stöd för t.ex. empati, kognitiv och etisk mognad och kunskaper i reflektion. Walsh et al. (2008) tydliggör att förändringar i vårdstuderandes utbildning och tillägg av utbildning med exempel på kreativa arbetssätt, positivt inverkar på studerandes attityder till vård av äldre både under och efter studietiden. Vidare tydliggörs det i studien att konst uppmanar till uttryck av känslor och bildar ett band mellan individer och studerande rapporterade om positiva upplevelser av användningen av konst i möten med de äldre (Walsh et al., 2008). Detta stärks även av Chen och Walsh (2009) som visar på konstaktiviteternas möjlighet att bidra till en ökad förståelse för känslor och känslomässiga samband i mötet med de äldre. Studerande upplevde att

konstaktiviteterna uppmuntrade till interaktion och fungerade som ett naturligt sätt att minska gapet mellan generationerna, således var det lättare att påbörja diskussion och närma sig den äldre (Chen & Walsh, 2009). Vaartio-Rajalin et al. (2021) belyser vikten av att vårdare skulle ha möjligheten att främja konst i sin examenshelhet eller som en vidareutbildning. Denna möjlighet tillåter vårdare att baka in konst och kultur i den evidensbaserade samt kliniska vårdverkligheten och främjar en aktiv vårdarroll, samt ett kreativt och personcentrerat arbetssätt (Vaartio-Rajalin et al., 2021).

I litteratursökningar framkommer studier om vårdarens kreativa tänkande kopplat till sina arbetsuppgifter, främst i frågan om effektivisering av arbetet och problemlösning. För att trygga vårdarens kreativa tänkande, den kreativa finkänsligheten och en kreativ vision med öppenhet för nya idéer och lösningar för en enkel, användbar, säker och förmånlig vård krävs en stöttande och motiverande omgivning som tillåter och uppmuntrar till innovativt tänkande (Cheragi et al., 2021). Dock belyser Broome et al. (2017) att kreativa konstprogram som implementeras i vårdverksamheten inverkar på personalens vårdarbete och resulterar i förbättrad interaktion med de äldre och således leder till mångsidiga vårdstrategier som ser till de äldres behov ur ett personcentrerat arbetssätt. Karpavičiūtė och Macijauskienė (2016) visar i sin studie att konstaktiviteter på arbetsplatsen inverkar på vårdpersonalens hälsa. Som exempel lyfts den positiva inverkan på mentala hälsan, minskandet av stress och utmattning, väckandet av kreativiteten och även den förhöjda känslan av samhörighet i arbetsgemenskapen. Detta stärks även av Wilson et al. (2016) som tillägger att vårdpersonalens deltagande i konstaktiviteter höjer humöret och förbättrar arbetsprestationen. Windle et al. (2020) visar på att kreativa lösningar i kommunikation mellan vårdare och de äldre uppmuntrar till spontanitet och kreativitet med låg tröskel. Kontakten och kommunikationen kan ske i stunden och vara improviserad då man upplever att man har en förståelse för och kunskap om hur man bemöter till exempel personer med en minnessjukdom (Windle et al., 2020). Ekra och Dale (2020) klargör att vårdare som lett musik- och sångstunder för personer med en minnessjukdom upplevt meningsfullhet och medkänsla i den sociala aktiviteten. Även Fancourt och Saoirse (2019) klargör för konstaktiviteters positiva inverkan på både vårdarens kliniska kunskaper och välmående. Som exempel tydliggörs kliniska färdigheter som visuell diagnostisering, lyssnandet till hjärt-, lung- och buklyd och återupplivning.

2.2. Konstens och kulturens roll för äldres mångdimensionella hälsa

Chakur et al. (2022) presenterar i en litteraturöversikt data på att studier om äldre personers deltagande i konstaktiviteter ökat det senaste decenniet. Studier som publicerats presenterar konstens och kulturens positiva inverkan på individuell nivå, de sociala fördelarna med deltagande i aktiviteter inom konst och kultur samt upplevelser kopplat till deltagandet i aktiviteter inom konst och kultur (Chakur et al., 2022). Studierna behandlade både professionella och icke-professionella aktiviteter inom konst och kultur (Chakur et al., 2022).

Kulturevenemang bidrar till positiva upplevelser och positiva förändringar i det vardagliga livet för de äldre och vårdare kan intyga att de äldre får annat att tänka på och upplevs oftare glada efter deltagande i kulturevenemang (Koponen et al., 2018). Vidare presenterar Nenonen et al. (2014) att deltagande, antingen aktivt eller passivt i kulturella evenemang, associerades med god upplevd hälsa och god livskvalitet. Exempel på kulturella evenemang som Nenonen et al. (2014) presenterar är att gå på konsert eller teater, besöka museum eller bibliotek, att lyssna på musik, sjunga, skriva eller läsa, teckna, måla eller utsmycka textilvaror samt att fotografera. Forskningsöversikten av Fraser et al. (2014) stöder Nenonens forskningsresultat och lyfter fram att ett aktivt deltagande i konst och kreativa aktiviteter förbättrar den upplevda livskvaliteten hos äldre. Detta forskningsresultat styrks även av Chakur et al. (2022) och resultaten konstaterar att förutom en känsla av meningsfullhet har konst och kultur en benägenhet att påverka den personliga tillväxten och inverkar gynnsamt på den spirituella hälsan. Bradfields (2021) forskning stöder Chakur et al. (2022) resultat och visar på att deltagande i konstnärliga och kulturella aktiviteter kan medföra känslor av att man uppnått något och att man har en mening och ett sammanhang. Fancourt et al. (2019) presenterar i studien den positiva inverkan som kreativa artistiska aktiviteter har på människors känslor och kunskapen att styra sina känslor, vilket är en central komponent av psykiskt välbefinnande som styr människornas kunskaper att hantera emotionella upplevelser och anpassning till vardagen. Fördelar som studerats i frågan om konstens och kulturens inverkan på personer på individnivå har konstaterats påverka positivt på den fysiska hälsan, har en effekt i förbättring av de kognitiva funktionerna samt lett till ett bättre upplevt välbefinnande (Chakur et al. 2022).

I ett nationellt paraplyprojekt med flera delprojekt på olika håll i USA presenteras resultat om kulturella program där äldre personer, medelåldern 80 år, deltog i flera veckors tid och resultatet visar på att de valde att återkomma för att få uppleva känslan av kontroll och det sociala stödet av de andra deltagarna. Dessa två faktorer framkom i den omfattande studien av Cohen (2009) där den generella hälsan samt det psykiska och sociala välbefinnandet studerades utgående från olika kultur- och konstprogram tillgängliggjorda av professionella konst- och kulturutövare. Studier har vidare också visat på att det kan finnas sociala fördelar med deltagande i konst- och kulturaktiviteter så som en ökad känsla av samhörighet och minskad risk för social isolering (Maidment & Macfarlane, 2011). Också Vaartio-Rajalin et al. (2021) belyser de konstnärliga aktiviteternas inverkan på de sociala aspekterna av den upplevda hälsan. Vidare redogör Maidment och Macfarlane (2011) för individens upplevelser av att känna sig behövd och meningsfull i ett sammanhang. Detta ökar känslan av gemenskap och samhörighet (Maidment & Macfarlane, 2011). Dessa faktorer bidrar till socialt engagemang och viktiga sociala kopplingar som även framkom i studien gjord av Cohen (2009) (Maidment & Macfarlane, 2011). Detta styrks även av Reynolds et al. (2011) som i sina resultat hävdar att deltagande i konstaktiviteter resulterade hos individerna i en stark koppling till sin omvärld och erbjöd en flykt från vardagen och det fysiska hemmet. Det vill säga det kunde bryta isolering och öka upplevelser av samhörighet. Även Cho och Chang (2022) såg i sina forskningsresultat en ökad upplevelse av välbefinnande, speciellt i den sociala dimensionen, efter deltagande i konstnärliga aktiviteter.

Både fysiska och sociala dimensioner av upplevd hälsa har alltså studerats i relation till konst och kultur. Tidigare studier visar på att konst och kultur hjälper personer att forma sin identitet och förhålla sig till förändringar relaterade till åldrandet (Bradfield, 2021; Chakur et al. 2022). Jenkins och Southcott (2016) hävdar att identiteten är starkt kopplad till flertalet valmöjligheter som personerna har i livet samt valmöjligheternas sätt att forma och förändra identiteten. Jenkins och Southcott (2016) har studerat musikens inverkan på identiteten och klargör att musikgenre, stunden när och var musik lyssnas på, hur musik lyssnas på samt deltagandet i lyssnandet ger en bild om en persons identitet. Även Reynolds et al. (2011) tydliggör i sina resultat att konstnärliga aktiviteter har en skyddande effekt på identitet. Detta styrks även av Majeski och Stover (2019) som såg att personens förnimmelser om en djupare företeelse av sig själva leder till ökade positiva känslor och ett mera öppet sinne för de förändringar som åldrandet medför.

Oberoende ålder har deltagande i konstnärliga aktiviteter en stor inverkan på livet och speciellt för äldre människor kan aktivt deltagande berika vardagen och bidra till upplevelser av kreativt åldrande (Cho & Chang, 2022). Chakur et al. (2022) belyser i litteraturöversikten mängden positiva effekter som studier om konstens och kulturens inverkan har på både välbefinnande och livskvalitet. Former av konst- och kulturaktiviteter och evenemang som studerats flitigt är musik, visuell konst, teater, pyssel, litteratur eller dans. (Chakur et al., 2022)

3. Teoretiska utgångspunkter

De för avhandlingen centrala begreppen presenteras i detta kapitel jämte teoretiska utgångspunkter. Den teoretiska utgångspunkten är Kitwoods teori om personcentrerad vård och de grundläggande emotionella behoven.

3.1. Konst, kultur och kreativa arbetsätt

I forskning framträder kultur som ett paraplybegrepp som omfattar begreppet konst och kultur kan ha både begränsade betydelser eller kan förstås mycket brett (Nenonen et al., 2014, Koponen et al., 2018; Utbildningsstyrelsen, 2023b) samtidigt som WHO:s rapport (2019b) väljer att istället inkludera begreppet kultur som en kategori inom begreppet konst. Kultur kan anses vara ett mångtydigt begrepp och Sigurdson (2014) menar att dylika stora begrepp noggrant behöver definieras för att tydligt avgränsa forskningsområdet. Denna studie utgår från Sigurdsons (2014) begreppsdefinition av kultur, nämligen kultur som meningsskapande helhet och som ett artistiskt samt själsligt verk. (Sigurdson, 2014)

Fancourt och Saoirse (2019) uppger olika kriterier för att definiera konst och betonar att konsten har ett eget värde i sig själv och är inte bara ett verktyg. Vidare menas att konst är något som väcker fantasi och känslor hos både utövaren, skaparen och iakttagaren eller mottagaren. Skapandet av konst kräver innovation, kreativitet och originalitet samt fordrar specialiserade färdigheter relaterade till form, komposition och/eller uttryck. Begreppet konst beskrivs i WHO:s (2019b) rapport med hjälp av fem olika konstformer: scenkonst, visuell konst, litteratur, kultur och

elektronisk konst. I denna studie inkluderas alla de konstformerna som nämnts ovan för att inte lämna bort relevant information från forskning och insamlade data som analyseras.

Kreativa arbetssätt har använts i vårddyrket i Finland redan länge men har fått mera uppmärksamhet sedan medlet av 1990-talet inom speciellt äldreomsorgen (Varho et al., 2010). I denna avhandling används begreppet kreativa arbetssätt för att beskriva användningen av konst och kultur inom äldreomsorgen. Kreativa arbetssätt kännetecknas i denna studie som de konstnärliga aktiviteter som tidigare definierats av WHO (2019b) men kopplade till hälsa och i vårdmiljön. De kreativa arbetssätten bygger på och konstrueras av den estetiska skönheten som konst bidrar med, fantasins inverkan, sensorisk aktivering, känslorframkallande, kognitiv stimulans, socialt samspel, fysisk aktivitet, engagemang med hälsotema i interaktion med vårdmiljö (WHO, 2019b).

3.2. Hälsa och kulturellt välbefinnande

Hälsa definieras av WHO (2019b) som ett tillstånd av fysiskt, mentalt och socialt välbefinnande och är inte endast ett tillstånd där människan upplever frånvaro av sjukdom. Vidare belyser WHO (2019b) att hälsan påverkas av samhället och kulturen som omger oss och betonar vikten av att ta hänsyn till hälsans bestämningsfaktorer i det hälsofrämjande arbetet på både individuellt och samhälleligt plan.

Begreppet kulturellt välbefinnande etablerades i Finland på 2010-talet och har definierats som konstens och kulturens inverkan på människors hälsa och välbefinnande samt inkluderar också människans kulturella rättigheter (Houni et al., 2020). Vidare definierar Houni et al. (2020) begreppet på både individ- och samhällelig nivå. Även en rapport av Statsrådet (STM, 2019) förklarar begreppet kulturellt välbefinnande som en upplevelse av att konst och kultur främjar hälsa eller är kopplat till välbefinnande.

3.4. Vårdutbildning

Begreppet vårdutbildning åsyftar i denna studie personer som ämnar använda yrkesbeteckningen sjukskötare och avlägger sin utbildning på yrkeshögskola (Finlex, 1994a). Samtidigt innefattar studien även personer som avlägger examen vid yrkesläroanstalter och erhåller yrkesbeteckningen närvårdare (Finlex, 1994b). Data samlas in av personer som ingår i dessa utbildningar i Svenskfinland, vidare klargörs kriterierna kring deltagarna i studien i samband med presenterandet av studiens urval.

3.5. Äldreomsorg

Begreppet äldreomsorg innefattar de social- och hälsovårdstjänster som erbjuds för äldre personer i Finland. Detta innefattar både den äldres vardagsmiljö samt den service som finns tillgänglig för äldre personer. Det innebär olika former av tjänster för att stöda hälsa och tillgodose grundläggande behov, dels olika typer av stödtjänster för boende i hemmet till exempel måltidsservice, dagverksamhet, hjälpmedel, hemvård (hemservice och hemsjukvård) men också olika boendeformer så som serviceboende/trygghetsboende och effektiverat serviceboende för äldre personer. Varav de senare syftar på boende som omfattar dygnet runt vård. (Hälsobyn.fi)

3.6. Kitwoods fem emotionella behov – en humanistisk utgångspunkt för äldreomsorgen

Kitwood (1997) presenterar i sin teori om personcentrerad vård kopplat till personer med minnessjukdom fem emotionella behov som anses vara grundläggande för alla människor oberoende ålder, etnicitet, kön, geografiskt läge och samhällsklass. De fem emotionella behoven är: tröst, identitet, sysselsättning, samhörighet och anknytning (Kitwood, 1997). Enligt Kitwood (1997) innebär en hög kvalitativ vård inte bara att behandla sjukdom och lindra lidande, utan också att kärlek visas och de emotionella behoven tillgodoses (Fazio, et al., 2018). De fundamentala emotionella behoven bidrar till välbefinnande hos människan. Enligt Kitwood borde utgångspunkten för vården vara vårdtagaren och dennes behov, inte effektivitet, gamla rutiner eller vårdpersonalens trevnad (Fazio et al., 2018). Vidare ville Kitwood med sin teori bidra till att

vårdpersonal fokuserar mera på hur man gör saker och ting och sätta mindre fokus på vad som blivit gjort eller inte (Fazio et al., 2018).

Med tröst menar Kitwood (1997) att hjälpa en annan person med att bli grundligt stark. Vidare beskriver Mitchell och Agnelli (2015) att tröst kan förstås som en känsla av tillit som härstammar från andra personer omkring. Begreppet anknytning beskriver Kitwood (1997) som formandet av specifika band och relationer till andra människor. Detta är något som människan behöver för att kunna fungera väl. En känsla av osäkerhet framkommer om man inte har anknytning till andra personer eller en trygg person i sitt liv. Kitwood menade att personer med en minnessjukdom kan känna sig osäkra och få ångest när man inte känner igen den plats man befinner sig på och då är tröst och trygg anknytning viktigt (Fazio et al., 2018). Mitchell och Agnelli (2015) presenterar även att begreppet anknytning kopplas till en känsla av säkerhet eller trygghet och familjaritet i en obekant omgivning. Kitwood (1997) presenterar vidare begreppet samhörighet som en viktig del av människans meningsfulla tillvaro. För att känna ett syfte behöver man känna samhörighet samt bli bekräftad. Sysselsättning eller aktivitet är nära kopplat till de andra behoven i Kitwoods teori. Kitwood (1997) tydliggör att vara upptagen eller sysselsatt innebär att vara involverad i livsprocessen eller livets gång på ett sätt som är personligen signifikant. Det kan innebära att vara både aktiv, men också aktiviteter som ger upphov till reflektion eller bara avslappning. Sysselsättningen behöver vara kopplad till personens nuvarande och tidigare intressen. Det sista begreppet som presenteras i Kitwoods (1997) teori är identitet som förklaras som en känsla av att man vet vem man är, man har en uppfattning om sin historia eller bakgrund och samtidigt en någorlunda följdriktig uppfattning om den nuvarande stunden och det nuvarande livet. Att vara en person omfattar långt mer än bara kognitiva funktioner (Fazio et al., 2018). Detta begrepp förklaras vidare av Mitchell och Agnelli (2015) med beskrivande ord som att vara unik och olik andra personer.

Kitwood (1997) påvisar i den summerande förklaringen om teorin att då man möter ett av de emotionella behoven, så har det en direkt verkan på de övriga behoven. Ser man till alla behoven bidrar det till en helhetlig uppfattning av personens egenvärde. Vidare förklaras Kitwoods teori utgående från de fem emotionella behoven som ett sätt att uttrycka kärlek (Mitchell & Agnelli, 2015). Relationer och interaktionen med andra människor är centralt i Kitwoods teori – det är i relationen och interaktionen med omgivningen som vår personlighet formas (Fazio et al., 2018).

Denna teori har valts att utgå ifrån i denna studie trots att studien inte behandlar personer med minnessjuka, eftersom de grundläggande behoven kan anses vara samma för alla personer - oberoende diagnos. Teorin kan ses som ett ramverk och principer som borde vara centrala inom äldreomsorgen och borde ligga till grund för vården för alla personer, oberoende form av vård som mottas eller erbjuds (Mitchell & Agnelli, 2015).

4. Syfte och frågeställningar

I detta kapitel beskrivs syftet med studien samt de tre forskningsfrågor som studien besvarar.

Syfte med studien är att undersöka vårdstuderandes kunskaper om, erfarenheter av och attityder till kulturellt välbefinnande och kreativa arbetssätt kopplade till konst och kultur inom äldreomsorgen.

Forskningsfrågorna tar fasta på:

Hur ser vårdstuderande på kulturellt välbefinnande, konst och kultur inom äldreomsorgen?

Vilken kunskap och erfarenhet har vårdstuderande om kreativa arbetssätt kopplade till konst och kultur inom äldreomsorgen?

Vilken roll spelar konst och kultur i vårdstuderandes vardag?

5. Beskrivning av forskningsprocessen

I detta kapitel beskrivs studiens genomförande och den valda designen, samt urval och deltagare, datainsamling och -material. Avslutningsvis presenteras även vilka analyser som tillämpats i studien.

5.1. Studiens design och kontext

Studien är en del av projektet “Kreativ personcentrerad vårdkonst” och ämnar belysa vårdstuderandes nuvarande kunskaper om och attityder till och erfarenheter av kulturellt välbefinnande och kreativa arbetssätt kopplade till konst och kultur inom äldreomsorgen. Data fungerar som ett språngbräde för nästa skede i projektet, forskningen nämligen utarbetandet av utbildning med element av konst som ges till både vårdlärare och vårdstuderande. Projektets långsiktiga målsättning är att bidra till attitydförändring inom äldreomsorg och höja meningsfullheten i de äldres vardag. En elektronisk enkät har skickats ut till vårdstuderande (sjukskötare och närvårdare) i Svenskfinland. Enkäten innehöll både öppna och slutna frågor. Studien ämnar studera och presentera vårdstuderandes syn på och erfarenheter av konst och kultur inom äldreomsorgen utgående från både kvantitativa och kvalitativa data som samlats in samtidigt (Henricson, 2018).

5.2. Urval och deltagare

Inkluderingskriterier för deltagande i studien är studerande som studerar till sjukskötare eller närvårdare vid yrkeshögskolor och yrkesskolor i Svenskfinland och som deltar i utbildningsprogram på svenska och engelska.

Identiskt urval används i studien, detta innebär att de inkluderade deltagarna är likvärdiga och har besvarat både de öppna och slutna frågorna i mätinstrumentet (Henricson, 2018). 26 vårdstuderande svarade på den elektroniska enkäten, varav 20 studerande avlägger en sjukskötarexamen och sex studerande avlägger en närvårdarexamen.

5.3. Datainsamling och material

En länk till den elektroniska enkäten samt medföljande information om studiens innehåll, villkor för deltagande och datahantering skickades ut via e-post till lärare som undervisar inom vårdämnen samt till allmänna e-postlistor för vårdstuderande oktober 2022 – januari 2023. Vårdlärarna förmedlade vidare enkäten till sina studerande. Enkäten har utarbetats av projektet “Kreativ personcentrerad vårdkonst” och Google Forms har använts för datainsamlingen. Enkäten innehöll

frågor kopplade till följande temaområden: vårddyrket och -branschen, personcentrerad vård och konst och kultur. I denna avhandling inkluderas endast de frågor som berör konst och kultur. Frågorna utvecklades av projektgruppen och syftar till att undersöka studerandes kunskaper om, erfarenheter av och attityder till konst och kultur inom äldreomsorgen. Enkäten gick att besvara både på svenska och engelska, men den besvarades enbart på svenska.

5.4. Analys av data

I studien analyserades data genom att kombinera metoder för analys av kvantitativa och kvalitativa data (Henricson, 2018). De slutna frågorna analyserades deskriptivt med fokus på frekvens (antal och andel) samt genom att presenteras i medeltal och median.

Kvantitativa data inhämtat med mätinstrumentet analyseras med hjälp av deskriptiv statistik (Collins & O’Cathain, 2009). Goos och Meintrup (2015) förklarar deskriptiv statistik som en samling av data identifierad i studiens urval. Goos och Meintrup (2015) tydliggör att kvantitativa data tillåter forskaren att omvandla data till användbar information. Vidare klargörs att omvandlandet av data bara är första steget i en utredning och de följande stegen innebär att analysera och tolka urvalen. Således kan resultat speglas mot studiens frågeställningar (Goos & Meintrup, 2015).

Tematisk analys används för att få fram tema eller mönster från de öppna frågorna som samlas in med hjälp av enkäten (Braun & Clarke, 2006). Mönster eller tema urskiljs i texten som svarar på forskningsfrågan (Braun & Clarke, 2006). Svaren på de öppna frågorna lästes i flera omgångar, kodades, koderna organiserades till olika teman, sedan kontrollerades det att identifierade teman stämmer överens med insamlat data och de ursprungliga koderna. Efter detta definierades och namngavs tema och till slut presenterades resultat enligt teman (Braun & Clarke, 2006). Data lästes i flera omgångar och flera nyckelord plockades fram från de öppna svaren. Dessa nyckelord bildade koderna som sedan ordnades i teman och underteman. (Morse, 2008) Flera olika teman och kombinationer av koder testades innan skribenten kom fram till den uppställning som presenteras i resultatet.

6. Etiska frågeställningar

I detta avsnitt beskrivs forskningsetiska delegationens (TENK) anvisningar för etiska principer som studien tagit hänsyn till för att följa en god vetenskaplig praxis (TENK, 2023). I studien hänvisas det enligt TENK etiskt korrekt till andra forskares publikationer. I studien respekteras deltagarnas människovärde och självbestämmanderätt, de insamlade svaren har behandlats med respekt och på säkert sätt i ett lösenordsskyddat dokument. Studien i fråga har inte behandlat ämnen eller fenomen som medfört betydande risker för deltagare, utan fokus har varit på deltagarnas subjektiva upplevelser som behandlats med omtanke och hänsyn samt eftersträvas att presenteras respektfullt. Den nya kunskapen som träder fram från denna studie bidrar med värdefull information som är framtagen enligt TENK (2023).

I följebrevet som skickades med länken till enkäten redogörs för studiens syfte, innehåll och utförande. I brevet betonas också att de är frivilligt att delta. Datahanteringen beskrivs också i informationsbrevet. Genom att svara på enkäten gav studerande sitt informerade samtycke till att delta i studien. Eftersom studien utförs anonymt och varken kan anses bryta mot de förfaranden som beskrivs i TENK (2023) anvisningar för etiska principer för humanforskning och etikprövning inom humanvetenskaperna i Finland och inte heller anses beröra sådana frågor som kan ge upphov till psykiska olägenheter för deltagarna har studien inte genomgått etisk prövning. Däremot har samtliga utbildningsorganisationer beviljat forskningslov för enkätundersökningen. Riktlinjer för god vetenskaplig praxis och etiska principer för humanforskning i Finland följs genomgående i arbetets alla delar. I enkäten samlades inga person- eller kontaktuppgifter. Således är deltagarnas integritet skyddad och inga svar kan direkt kopplas till deltagarna (TENK, 2023). Studieplats har efterfrågats i enkäten men den informationen har inte tagits med i avhandlingens resultat.

7. Resultat

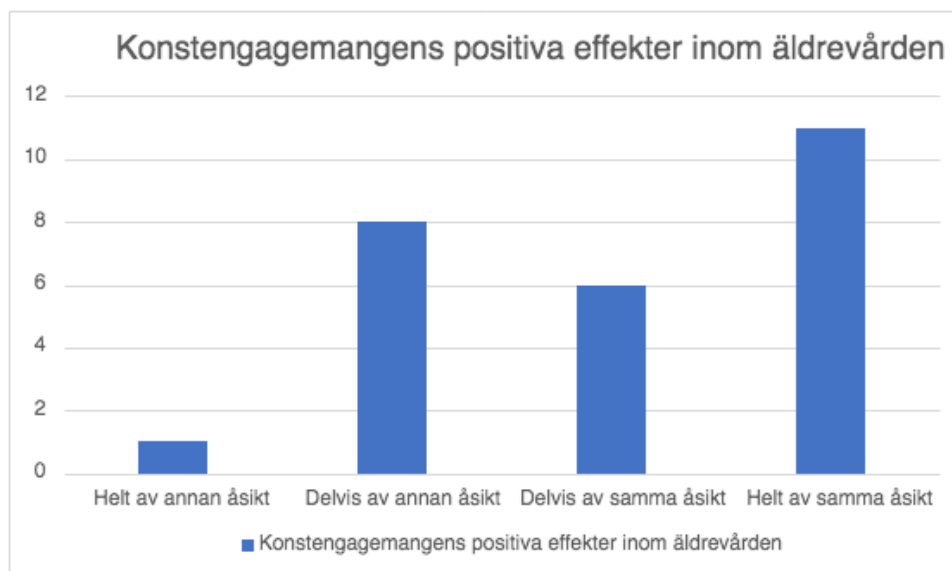
I detta avsnitt presenteras studiens resultat. Inledningsvis presenteras informationen om antalet deltagande respondenter samt frågorna som respondenterna besvarat i enkäten. Resultaten presenteras i stapeldiagram och en schematisk bild med stöd av text.

Sammanlagt besvarade 26 studerande den elektroniska enkäten. Resultaten baserar sig på svaren från tre slutna enkätfrågor och tre öppna enkätfrågor som berör konst och kreativitet inom äldreomsorgen. Resultatet från de slutna frågorna illustreras med hjälp av stapeldiagram. De öppna enkätfrågorna analyserades med hjälp av tematisk analys och resultaten presenteras även i en schematisk figur.

7.1. Studerandes kunskap om och erfarenheter av konstnärliga och kulturella aktiviteter inom äldreården - resultat från de slutna enkätfrågorna

I avhandlingens resultat har följande påståenden besvarats av studerande från enkäten; *Jag känner till vilka positiva effekter konstengagemang kan ha inom äldreården; Jag kan använda mig av konstnärliga och kulturella aktiviteter inom vården; Jag har erfarenheter från en äldreboendeenhet där konstnärliga och kulturella aktiviteter var en del av vardagen.* På dessa påståenden kunde studeranden välja mellan svarsalternativ; *Helt av annan åsikt, delvis av annan åsikt, delvis av samma åsikt och helt av samma åsikt.*

Resultaten från de slutna enkätfrågorna visar på att studerande åtminstone delvis känner till vilka positiva effekter som konstengagemang kan ha inom äldreården då medeltalet är 3,04. Medianen för svaren är 3, vilket motsvarar svarsalternativet *delvis av samma åsikt*. Den mest frekventa siffran som svarats är 4, vilket motsvarar svarsalternativet *helt av samma åsikt* (N=11). Studerande har alltså en viss kunskap om konstengagemangens positiva effekt inom äldreården. Endast en av deltagarna upplevde att hen inte har kunskaper om de positiva effekterna av konstengagemang inom äldreården och valde svarsalternativet *helt av annan åsikt*.

Figur 1. Diagrammet presenterar resultaten på frågan "Känner du igen de positiva effekterna konstengagemang kan ha inom äldreården?"

Resultatet visar vidare på att många av deltagarna också åtminstone delvis verkar kunna använda sig av kreativa arbetssätt inom äldreården. De allra flesta studerande (N= 11) har svarat en trea som motsvarat svarsalternativet *delvis av samma åsikt*. Dock är medelvärdet 2,89 och en del av deltagarna (N= 9) har också indikerat att de delvis är av annan åsikt och således inte helt säkra på hur de kan använda sig av konstnärliga och kulturella aktiviteter inom äldreården. Medianen är 3. Resultatet tyder på att studerande har kunskap om positiva effekter som konstengagemang har inom äldreården i en någorlunda utsträckning (Figur 1.) men verkar vara mera osäkra på hur det skall tillämpa kunskapen i praktiken, ute på arbetsfältet (Figur 2.).

Figur 2. Diagrammet presenterar studerandes resultat på frågan "Jag kan använda mig av konstnärliga och kulturella aktiviteter inom äldreården"

När det kommer till erfarenhet av att jobba på en äldreboendeenhet där konstnärliga och kulturella aktiviteter är en del av arbetsvardagen verkar de flesta av deltagarna inte ha någon sådan erfarenhet, då 11 personer indikerat att de var av *helt annan åsikt*. Åtta personer verkar åtminstone delvis ha erfarenhet av konstnärliga och kulturella aktiviteter ute på fältet och en person har uppgett att hen var av *helt samma åsikt*. Medelvärdet på svaren är 1,96. Medianen är 2. Både medelvärdet och svaret som mest frekvent besvarades av deltagare är låga i jämförelse med svaren på de två första frågorna. Resultatet kring erfarenhet från en äldreboendeenhet där konstnärliga och kulturella aktiviteter var en del av vardagen presenteras i Figur 3 nedan.

Figur 3. Diagrammet presenterar studerandes svar på frågan "Jag har erfarenheter från en äldreboendeenhet där konstnärliga och kulturella aktiviteter var en del av arbetsvardagen"

7.2. Studerandes syn på kulturellt välbefinnande och kreativa arbetssätt i vardagen och äldreomsorgen

Detta kapitel baserar sig på enkätens öppna frågor och belyser studerandes syn på kulturellt välbefinnande inom äldreomsorgen. Dataanalyserna baserar sig på svaren från följande öppna frågor: *Vilken roll spelar konst, kreativitet och kultur i din vardag som privatperson? Vilken roll spelar konst, kreativitet och kultur i din professionella roll/roll som vårdare? Vilken roll spelar konst, kreativitet och kultur i din professionella roll/roll som vårdare?*

Två teman framträdde i analysen Personligt förhållande till konst och kultur som en resurs för hälsa och Konst och kultur – en möjlighet och utmaning i arbetsvardagen. Även undertema identifierades ur det kodade materialet. I datamaterialet utgick studerande från sitt privata liv, sin professionella roll som vårdare samt också från de äldre klienternas perspektiv.

7.2.1. Personligt förhållande till konst och kultur som en resurs för hälsa

Det första temat, personligt förhållande till konst och kultur belyser den subjektiva upplevelsen om vad som är konst och kultur samt dess koppling till den egna identiteten, egna måendet och upplevd livskvalitet. Dessa beskrivna subjektiva upplevelser lyftes fram av flera av studerandena som också betonade vikten av att se individen då det kommer till konstnärliga och kulturella aktiviteter.

Konstnärliga och kulturella aktiviteter som resurser för att må bra

Resultatet visar på deltagarnas kunskap om konstnärliga och kulturella aktiviteter som en viktig friskfaktor för både vårdare och den äldre. Deltagarna lyfte fram olika former av konst och kultur som musik, litteratur, teater eller dans som redskap i vardagen för att må bra. Till exempel beskriver en studerande att kulturella aktiviteter som musik och dans är viktiga element i hans vardag och bidrar till välbefinnande tillsammans med fysisk aktivitet:

“Promenera, träna, lyssna på musik och dansa det är viktigt för mig att jag mår bra.”

En deltagare beskrev vidare konst och kultur som ett sätt att koppla av och få energi samt en strategi för att fly studievardagen. Studerande beskriver konst- och kulturaktiviteters inverkan på välbefinnande även som möjliggörare för kreativitet och att tillåta sig själv att drömma.

“Man får komma bort från vardagen då man tar fram sin kreativitet”

Tavlor, konstföremål och personligen viktiga prylar ansågs också ha en inverkan på upplevd livskvalitet. Ur enkätmaterialen framkom även vikten av att ha det estetiskt vackert omkring sig, det vill säga uttryck för konst och kultur bör finnas i vardagen:

“Det spelar en stor roll att ha det fint och att det finns konst på väggarna.”

Även samhörighet och den sociala situationen i utövandet av konstnärliga och kulturella aktiviteter lyfts fram som en viktig del för de äldres upplevelser av god livskvalitet och delaktighet. En deltagare beskrev hur kulturellt välbefinnande innebär så väl en personlig men samtidigt också en upplevelse av välbefinnande man har tillsammans med andra:

“Hur individuella eller sociala upplevelser av kultur och konst ökar välbefinnandet eller kopplas ihop med hälsan.”

Konstnärliga och kulturella aktiviteter som ett uttryck för identitet

Flera deltagare uttryckte i sina svar att det är viktigt att man känner sig bekväm och trygg i den kultur man identifierar sig med. Deltagarna lyfte fram att identifikation och att känna sig hemma i sin kultur är väsentligt för välbefinnande. En studerande svarade till exempel att man ska ha rätten att känna sig hemma på den plats man befinner sig i för tillfället utan oro att det man tror på ska inverka negativt på tillvaron eller medföra några fördomar. Det betyder att identiteten och det man identifierar sig med ska kunna vara ett tryggt rum, vilket konst och kultur kan bidra med:

“Att man känner sig hemma på den plats man befinner sig i utan en oro av att något man t.ex. tror eller tycker kan påverka ens liv negativt eller medföra fördomar.”

Vidare beskrev också flera av deltagarna att kultur och konstnärliga aktiviteter ger en möjlighet och friheten att få uttrycka sig själv och sin personlighet:

“Människan får uttrycka sig och sitt innersta.”

Konstnärliga och kulturella aktiviteter som resurs för att upprätthålla funktionsförmåga

För de äldres del poängterades det att konstnärliga och kulturella aktiviteter kan fungera som ett verktyg för att upprätthålla funktionsförmågan. Med hjälp av olika aktiviteter kopplade till konst och kultur främjas och stöds enligt deltagarna finmotoriken, kreativt tänkande och kognitiva funktioner. Studerande svarar att kreativt skapande kan vara en sysselsättning som också övar det kreativa tänkandet och hjärnan:

“Inom äldreården tror jag att kreativt skapande skulle kunna vara en bra sysselsättning som också skulle öva det kreativa tänkandet. Också finmotorik kan övas med hjälp av exempelvis att måla och rita.”

7.2.2. Konst och kultur – en möjlighet och utmaning i arbetsvardagen

Konst och kultur som resurser för inläring

Deltagarna beskrev att olika aktiviteter kopplat till konst och kultur kan skapa ny förståelse för olika kulturer och traditioner hos vårdaren. Studerande har svarat att även om man inte hör till en specifik kultur så kan man genom att ta del av den lära sig någonting nytt. Deltagarna svarade vidare att deras roll som studerande naturligt bidrar till att man tar till sig ny information och nya kreativa arbetssätt i vårdsammanhang både från studierna och arbete på fältet. Deltagarna ansåg att det är viktigt att förstå individen och hans sammanhang, kultur och livssyn, för att kunna jobba kreativt i vårdsammanhang och -situationer. Studerande beskrev vidare att man med hjälp av konst

och kultur kan inverka på sina arbetsdagar och få dem att se olika ut. Genom att utöva sin kreativitet eller att få ta del av olika kulturella aktiviteter bidrar till att man blir en bättre och mer öppen som vårdare. Att visa respekt och att vara öppen för andras kulturer och traditioner steg fram som en viktig aspekt i svaren och studerande menade att ett sådant förhållningssätt kunde fås genom konst och kultur:

“... och just detta är viktigt för mig, att få lära sig om kulturer men ändå respektera de på samma gång.”

Möta och lösa utmaningar genom kreativitet

Studerande ansåg att de i sitt kommande arbete på fältet behöver använda sig av kreativa arbetsätt för att möta och lösa problem som uppstår. Deltagarna hänvisar till att man behöver ha kompetens och kunskap i så kallade kreativa lösningar för att anta utmaningar på fältet. Kreativa arbetsätt beskrevs som möjligheter att med hjälp av fantasi komma på nya idéer i vårdsammanhang och i mötet med den äldre. Kreativa arbetsätt har enligt svaren en betydande roll då man bär ansvaret om en annan persons välfärd:

“Skulle ändå säga att det krävs konst och kreativitet för att sköta jobbet som vårdare professionellt.”

I sin yrkesroll önskar studerande att de lär sig och utvecklas genom att utmana sin arbetsbild och till exempel aktivera eller lugna ner klienter med konst- och kulturaktiviteter. En studerande lyfter fram musik som ett redskap att lugna ner klienter, en annan skulle erbjuda färgläggning eller någon annan aktivitet som individen kan delta i. Dock betonade studerande vikten av att konstnärliga och kulturella aktiviteter behöver vara i enlighet med den äldre personens egna intressen:

“Här får jag ofta gå till klienternas intressen... och söka fram aktiviteter, musikmak eller liknande som intresserar dem.”

Tidsbrist och arbetsbild som utmaning för konstnärliga och kulturella aktiviteter

Deltagare lyfte fram arbetsbilden som en faktor som påverkar möjligheterna för kreativa arbetsätt. Bland annat svarade deltagare att tidsbrist inverkar på möjligheterna att förverkliga konstnärliga och kulturella aktiviteter med de äldre:

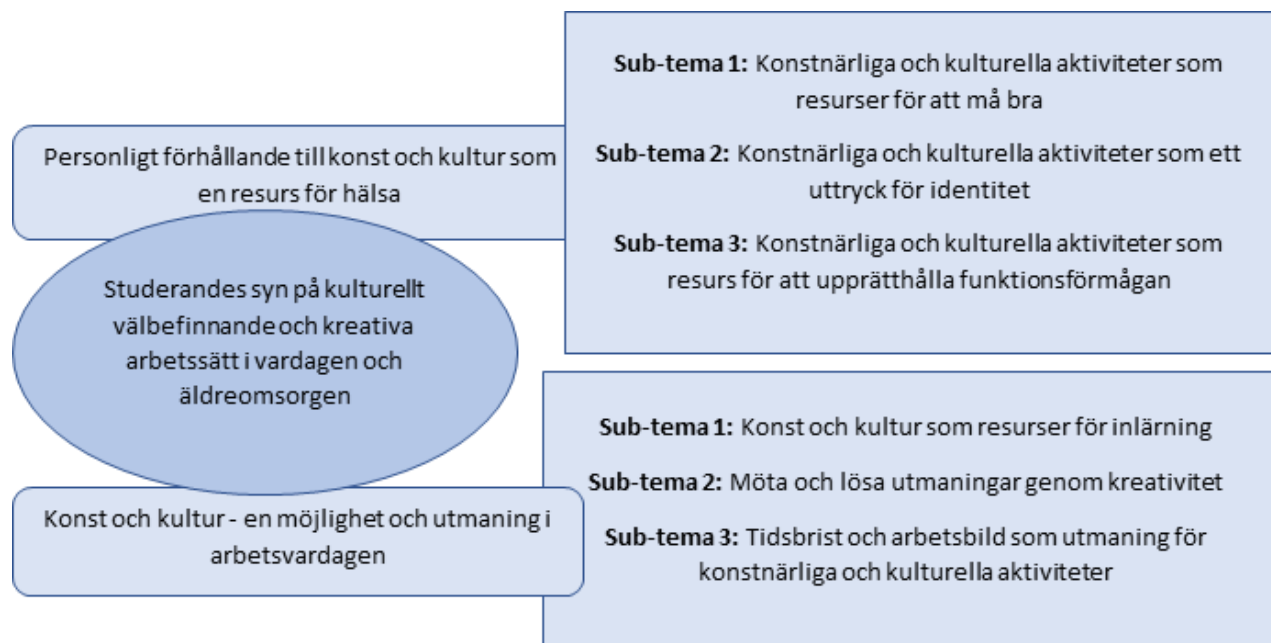
“Tyvärr är den en väldigt liten del. Jag försöker nog men oftast räcker tiden inte till för det.”

Vidare framkom också att skiftesarbete kan påverka möjligheterna till att inkludera arbetsätt kopplade till konst och kultur i vårdarbetet. Till exempel beskrev en studerande att hen arbetar

många nattsift och att tidpunkten på dygnet därmed påverkar möjligheten att implementera dylika arbetssätt:

“Mindre roll pga att jag jobbar nätter.”

I Figur 4 presenteras huvudteman i den blåa ovala formen, teman i rektanglarna med rundande hörn och sub-tema i de rektangulära formerna.

Figur 4. Schematisk bild över huvudtema, tema och sub-tema.

8. Diskussion

I detta avsnitt diskuteras studiens resultat i förhållande till tidigare forskning och teoretisk utgångspunkt. Senare i avsnittet diskuteras även metodologiska överväganden där metodval och datainsamling samtals kring. Likaså resoneras det för urval och deltagare samt studiens validitet och reliabilitet.

8.1. Resultatdiskussion i relation till tidigare forskning

Deltagarna i studien tog fasta på olika konstnärliga och kulturella aktiviteter då de i sina svar funderade på kulturellt välbefinnande och kreativa arbetssätt i äldreomsorgen. Konstnärliga och kulturella aktiviteter som nämndes var både kopplade till mera vardagliga aspekter men också till mera traditionella konstformer. Studerande gav dans, musik, litteratur, streamingtjänsternas erbjudna serier och filmer, målning, inredning, teater och fotografering som exempel på konstnärliga och kulturella aktiviteter. I forskning framkommer det att studier ofta fokuserar på musik och visuella konstaktiviteters påverkan på hälsan (Chakur et al.,2022). Istället för att studera enskilda konstformer eller aktiviteter borde flera konstaktiviteter studeras samtidigt och även sambandsanalyser göras för att få en klarare bild över evidensläget. Annars finns det en risk för att man generaliserar positiva resultat kring konstaktiviteter som scenkonst eller visuell konst (Chakur et al., 2022). Vaartio-Rajalin et al. (2021) lyfter fram olika definitioner av konst och konstnärliga aktiviteter som en utmaning, då de delvis och i vissa forskningsstudier anses vara terapiformer och i andra forskningar är en alldaglig och mycket subjektiv del av vardagen, det vill säga ingen organiserad verksamhet. Vidare beskrev också studerande i denna studie hur konst kan finnas överallt i vardagen och således vara en resurs i vardagen. Konst och kultur är alltså inte begränsat endast till aktiviteter så som konserter eller konstutställningar. Båda formerna – vardagliga aktiviteter och organiserade aktiviteter – framkom i denna studies resultat som viktiga för att uppleva att man mår bra.

I studiens resultat beskrivs konst och kultur som verktyg att uttrycka sig och sitt innersta. Detta styrks av påståendet att konsten kan hjälpa till att beskriva det som inte finner andra kommunikationsvägar (Sunngrén-Granlund, 2020). Detta lyfts fram även av Fraser et al. (2014) som tydliggör att konsten även kan fungera som ett hjälpmedel för personer med en minnessjukdom eller kognitiva funktionsnedsättningar att hitta sätt att framföra det som är av värde för personen och på så sätt även hjälpa till att bevara deras identitet. Resultatet i denna studie för också fram exempel på konst- och kulturaktiviteternas positiva betydelse för upprätthållandet av funktionsförmågan och kan enligt studerande sporra till kreativt tänkande och stöda finmotoriken. Förutom att främja kommunikation mellan klienter, anhöriga och personal har också olika former av konstaktiviteter kopplats till att lära sig nya saker och att växa som person i tidigare studier och därför också föreslagits ha potential till att främja personcentrering (Vaartio-Rajalin et al., 2021). Vaartio-Rajalin et al. (2021) resultat styrks även av resultaten i denna studie där deltagare uppgett att de genom att ha ett öppet sinne kan ta till sig ny kunskap om olika kulturer och traditioner och

på så sätt utvecklas som vårdare. Även konstens och kulturens möjlighet att tillföra ny kunskap och forma inläring hos vårdare i deras professionella roll har en stor betydelse enligt deltagarna i denna studie.

I Finland har man sedan 1990-talet fokuserat mera på den konstant föränderliga sektorn konst och hälsa och man har redan forskat och implementerat program inom detta område i en viss utsträckning (Laitinen et al., 2022). Enligt Huhtinen-Hildén (2014) är det ytterst viktigt att fortsättningsvis finna nya former och lösningar till äldreomsorg som innehåller intryck av konst. I denna studie framkommer att studerande inte påträffar konst och kultur på fältet i någon större utsträckning. Studerande svarade att de har kunskaper om konstnärliga och kulturella aktiviteters positiva inverkan på hälsan och beskrev också dess roll för sig själva som studerande, vårdare och för äldre klienter i svaren på de öppna frågorna med egna ord. Dock bör det även understrykas att det också förekom en del svar som antydde att studerande inte visste vad de skulle svara på de öppna frågorna i enkäten. Även om de flesta uppgav att de hade kunskap om konst och kulturens positiva inverkan på hälsan verkade inte dessa aktiviteter förekomma i någon högre utsträckning på äldreboendeenheter. För att detta ska ske i praktiken behöver vårdstuderande förses med de rätta verktygen under deras studier. Thompson et al. (2020) föreslår att vårdare har svårigheter att koppla in konst och kreativa arbetssätt i det dagliga arbetet. Detta beror enligt Thompson et al (2020) på att vårdare främst utgår från det kliniska arbetet i sin yrkesroll. Examensgrunderna som gäller i Finland för närvårdare yrkesexamen innehåller examensdelar som behandlar kommunikation och interaktion, specificerat ordnas kurs i konst och kreativt uttryck (Utbildningsstyrelsen, 2023a). Kompetenskraven för sjukskötare innefattar hälsofrämjande som utgår från aktuella forskningsresultat och evidens, även klientcentrering och bemötandet av klienten utgående från individuellt vårdarbete där man tar hänsyn till individens kultur tydliggörs i kompetensområden (yleSHarviointi, 2023). Sjukskötar- och närvårdarstudierna innehåller i dagens läge studiehelheter som till viss mån behandlar och presenterar undervisning om de mera kreativa arbetssätten (Arcada 2018, Novia 2023a, 2023b) då de enligt Varho et al., (2010) inte alls varit aktuellt i de utbildningar som erbjudits på 1990-talet eller innan det. Här har det skett en utveckling, men konst och kultur bör enligt resultaten i avhandlingen bli en ännu större del av utbildningen för att den nyutexaminerade studeranden sedan kan föra sin kunskap vidare till fältet. I svar om kunskap om den positiva effekten konstengagemang har inom äldrevården svarade de flesta deltagarna att de var av helt samma åsikt. Men då studerande svarat på möjligheten att

använda sig av kreativa arbetssätt, så är svaret, delvis av samma åsikt. Enligt Walsh et al. (2008) bör studerande erbjudas nya, kreativa, sätt att kommunicera med äldre för att stärka flera positiva attityder till branschen. Även Vaartio-Rajalin et al. (2021) trycker på att de flesta konstnärliga aktiviteterna går att genomföra och erbjuda de äldre utan en stor mängd utbildning inom området och kräver inte mycket ekonomiska resurser. Konst är ett fenomen som kan hjälpa studerande att nå sin kreativitet (Walsh et al., 2008.). Deltagarnas svar i denna studie ger hopp om en framtida vårdare som med hjälp av kreativa arbetssätt och kreativt tänkande möter och löser utmaningar på fältet. Inläring och utveckling av problemlösningskunskaperna med hjälp av kreativa arbetssätt belystes av deltagarna som viktiga sätt att forma sin yrkesroll. Deltagarna poängterade att de har möjligheter att lära sig av de äldre och skapa nya tankemönster som sedan kan underlätta då en främmande situation tar form. Detta styrker Vaartio-Rajalin et al. (2021) genom att påpeka att livslångt lärande fungerar som ett medel att tillgå nya sätt att möta och lösa problem eller utmaningar och att vårdares tankar från både det förflutna och i nutid med hjälp av nytänkande och kreativt tänkande kan sammanslås.

Studerande redogjorde för att de delvis redan använder sig av kreativa arbetssätt kopplade till konst och kultur inom äldreomsorgen och enligt svaren finns det därmed möjlighet för kreativa arbetssätt på fältet. "Konst för livet" en utredning om kulturverksamheten inom äldreomsorgen i Helsingfors (Varho et al., 2010) för fram att estetik och konst är alla människors grundrättighet och vårdarna borde utgå från att kalla sig själv för vårdartister. En estetisk attityd bör synas överallt, börjandes från personalen och hur man bemöter den äldre. I servicehusets vardag syns konstens och konstverksamhetens inverkan på både personalens och boendes välbefinnande. Studerande betonade i denna enkätstudie vikten av att ha det vackert omkring sig och få vara omringad av konst för att uppleva välbefinnande och livskvalitet. Vårdens koppling till ett estetiskt förhållningssätt går att se inom vårdvetenskapens teorier där vårdandet ibland har beskrivits som en konst (Vaartio-Rajalin et al., 2021). Vårdandet ses som en sorts konstnärlig kunskap där vårdaren använder sig av sina inre kreativa resurser för att ändra och forma andra personers upplevelser. Huhtinen-Hildén (2014) belyser i sin studie att de konstformer som används i samband med vård är till allra högsta grad beroende av den kompetens som professionella vårdare har. Vidare uppmärksammar Huhtinen-Hildén (2014) att det i stor utsträckning finns tillgång till forskningsresultat angående konstens och kulturens roll för hälsa och välbefinnande men trycker även på vikten av risken att konst förblir otillräckligt om det endast finns passivt närvarande i

vardagen. Chakur et al. (2022) menar att empirisk forskning om äldre personers deltagande i konst aktiviteter oftare lyfter fram de positiva effekter medan de negativa effekterna inte omnämns i samma utsträckning.

Det finns också studier som visar på ett samband mellan socioekonomisk status och deltagandet i konst och kultur (Chakur et al., 2022) och utgående från deltagarnas svar vet vi inte något mera om deras bakgrund, utan deltagarna blev endast tillfrågade om sin utbildningsnivå. Forskning (Chakur et al., 2022) visar på att det finns en koppling mellan personens intresse och personliga motivation till konst och kultur och dess inverkan på kontinuitet och betydelse genom hela livet. Detta betyder att de som redan från ung ålder haft intresse för konst och kultur även i stigande ålder är mera benägna att delta i aktiviteter kopplade till konst och kultur. Det är därför möjligt att de vårdstuderande som svarat på enkäten redan från början hade ett intresse för och ett förhållande till konst och kultur, dvs. mycket av de kreativa arbetssätten är som de övriga mänskliga egenskaperna, bundna till personen. Det är möjligt att de personer som deltog i studien alltså var de som hade ett intresse för konst och kultur och därför valde att svara på enkäten, vilket är viktigt att beakta då resultaten tolkas. Chakur et al. (2022) tydliggör att det i en liten mängd studier framkommer att personers barndom och hemmiljö inverkar på deras intresse till konst. Även förhållandet och synen på konst har en större betydelse ifall man vuxit upp i en hemmiljö med konst. Paralleller mellan Chakur et al. (2022) forskningsöversikt och den aktuella studien kan dras i och med att vissa deltagare beskrev att rollen som konst och kultur har i deras liv är nästintill obefintlig, medan andra deltagare beskrev att konst och kultur alltid har varit en viktig del i deras dagliga liv. Deltagande i konstnärliga och kulturella aktiviteter innebär kostnader på både personlig, social och ekonomisk nivå och förutom dessa aspekter kan det även finnas olika hinder som att ta sig till ställen där konstaktiviteter erbjuds (Chakur et al., 2022). Kim et al. (2021) visar också på att attityden och synen på konst och kultur kan variera mellan könen då män oftare anser konst vara feminint och deltar i konst aktiviteter mer sällan än kvinnor. Flera undersökningar behöver fokusera på om det finns skillnader i synen på och deltagande i konst och kultur vad gäller minoriteter, nationaliteter, immigranter och könstillhörighet inom äldreomsorgen för att kunna implementera konst och kultur i vårdstuderandes och äldres vardag till en högre grad än idag (Kim et al., 2021).

Mitchell och Agnelli (2015) refererar till Kitwood som menade att vårdare inte hade tillräcklig specialiserad utbildning för att kunna implementera en holistisk vårdstil i vården. Istället förblev denna okunskap hos vårdare orsaken till avpersonaliserad vård. Resultatet i denna studien belyser utmaningarna som arbetsbilden medför och tidsbrist förklaras som en orsak till att konstnärliga och kulturella aktiviteter inte är en del av arbetet på fältet. Att se till personen och erbjuda konst och kultur inom äldreomsorgen kan anses vara en utmaning i det alltmer affärs- och effektivitetsdrivna vårdssammanhanget, vilket delvis förklarar gapet som finns mellan teori, studerandes förhoppningar och verkligheten (McCormack, 2017). Vården behöver enligt McCormack (2017) genomgå en kulturell förändring där filosofiska värden behöver betonas för att trygga och säkra en autentisk och genuin vård för alla. Förvisso är samhället medvetet om den rådande personalbristen inom äldreomsorgen och de utmanade arbetsvillkoren bidrar till den negativa bild av äldreomsorgen som målas upp inom den allmänna opinionen. Användning av kultur, konst och kreativitet har potential att förändra rådande attityder och höja äldres livskvalitet och den upplevda hälsan. Utöver detta har konstnärliga och kulturella aktiviteter även en positiv inverkan på vårdare, vilket Varho et al. (2010) belyser med sin studie. Varho et al. (2010) anser att det är mycket ledsamt att inte kunna tillåta artister och konstnärer att arbeta med de äldre p.g.a. de strikta kvalifikationskraven som är stadgade för vårdbranschen. Det framkommer i intervjun att servicecenter har haft mycket glädje, nytta och hjälp av konstnärer som arbetat tillsammans med de äldre. Ett ökat samarbete över yrkesgränsernas kunde främjas med förståelse och utbyte av kunskap mellan vårdyrkesutövare och konstnärer. Utöver en form av utveckling och inläring inom yrkesrollen som Varho et al. (2010) poängterar kan ett ökat samarbete bidra till viss del till den rådande personalbristen som råder inom vårdbranschen.

För att kunna trygga tillgängligheten av konst och kultur för både vårdstuderande och de äldre behövs en ökad kunskap om hur deltagandet i konstnärliga och kulturella aktiviteter kan möjliggöras och användas i vårdarbetet, ett ökat samarbete med konstnärer, förändring i attityder som råder inom äldreomsorgen och ekonomiskt stöd från samhället (Chakur et al., 2022; Huhtinen & Hildén, 2014; Koski, 2023; Varho et al., 2010).

8.2. Resultatdiskussion i förhållande till avhandlingens teoretiska utgångspunkt

Valet av Kitwoods personcentrerade vårdteori som teoretiska referensramen, som är grunden för övriga teorier inom personcentrerad vård, kan anses vara relevant och teori kan på sätt och vis fortfarande anses vara ändamålsenlig efter 20 år. Detta på grund av teorins essentiella utgångspunkt som tydliggör att alla individer är likvärdiga och har samma fem emotionella behov (Mitchell & Agnelli, 2015). Teorin är således lika aktuell i dagens läge då människans emotionella behov inte förändrats radikalt, utan bör tillgodoses oberoende vilken vård man erhåller. Dock kan det argumenteras för att skribenten också kunnat använda sig av till exempel McCormacks (2017) och McChance (2010) teorier om personcentrering som är skapade i en mera modern vårdkontext. Dagens vård präglas av effektivitet, och har blivit alltmera businesslik där företagsamhet inom vården uppmuntras och produktivitet efterfrågas (McCormack, 2017). Det alltmer individualiserade samhället innehållande mängder av information, vilket leder till ett ökat ansvar hos patienten för sin egen hälsa och välbefinnande.

I Kitwoods teori om personcentrerad vård (personhood and person-centered care) fokuserar han på personer med kognitiva funktionsnedsättningar som minnesproblematik. Dock framkommer det i teorin att de fem emotionella behov, som beskrivs som grundläggande finns hos oss alla – oberoende diagnos. Denna studie tar fasta på vårdstuderandes syn på kulturellt välbefinnande och kreativa arbetssätt inom äldrevården och svaren visar på att studerande kan anses ha ett liknande helhetstänk om en person som Kitwood presenterar (Kitwood, 1997). Resultaten i denna studie belyser att det är viktigt att förstå personen i sitt sammanhang och tillgodose behoven utgående från personens individuella intressen.

Kitwoods (1997) fem emotionella behov tröst, identitet, sysselsättning, samhörighet syns i studiens resultat. Till exempel beskrev deltagarna att konst och kultur är starkt kopplade till identiteten och fungerar som verktyg för att kunna rama in och förtydliga identiteten. Kitwood (1997) beskriver i sin teori begreppet identitet som att individen vet vem man är och beskriver att det innebär att man har en uppfattning om det förflutna men också dess kontinuitet till den aktuella stunden. Detta kan liknas med en uppfattning om den egna livsresan fram till den aktuella stunden. Studerande beskrev att kultur är något som kan ge en känsla av att vara hemma, alltså trygghet. Från detta går det att dra paralleller till Kitwoods behov tröst och anknytning då han menade att en trygg plats och relation till vårdaren kan lindra känslor av osäkerhet. Konst och kultur kan alltså fungera som

verktyg för att skapa trygghet hos äldre. Studerande lyfte också fram att konstnärliga och kulturella aktiviteter också kan lugna ner äldre klienter som upplever otrygghet.

Tröst förklaras i Kitwoods (1997) teori som ett begrepp bestående av flera betydelser till exempel närhet, lindrande av lidande och lugnande av oro. Studerande belyste att konstnärliga och kulturella aktiviteter kan användas i terapeutiska syften eller som ett rehabiliteringsverktyg. Studerande lyfte fram exempel där de med hjälp av musik antingen aktiverar eller lugnar ner de äldre. Studerande belyser även i denna studie att anknytningen till konst och kultur samt livsåskådning är viktigt att ha med sig i samband med vården av de äldre. Detta kan förlikas med att erbjuda en trygg miljö och ett rogivande möte med den äldre som kan lindra oro och upplevas som närhet.

Sysselsättning lyftes fram som en viktig del av konst- och kulturaktiviteternas slutprodukt, det vill säga att man kan använda konst och kultur som en resurs för att må bra. Det framkom även i resultaten att konstnärliga och kulturella aktiviteter kan ha en terapeutisk effekt. Kitwood (1997) tydliggör att vara upptagen eller sysselsatt innebär att vara involverad i livsprocessen eller livets gång på ett sätt som är personligen signifikant oberoende om det består av att vara aktiv, reflekterande eller bara avslappnande. Sysselsättningen behöver vara kopplad till personens nuvarande och tidigare intressen. Studerande lyfte fram att det är viktigt att man utgår ifrån personens intressen, men att man också förstår personens kultur och livssyn för att kunna välja lämpliga aktiviteter för de äldre. Utöver detta svarade studerande att konstnärliga och kulturella aktiviteter kan vara en sysselsättning som bidrar till att den äldre upplever vardagen mera meningsfull.

Samhörighet beskrevs av studerande som stunder där man i sociala sammanhang kan ta del av konst och kultur. Till exempel nämndes aktiviteten att rita som både ett terapeutiskt och socialt medel. Det framkom även att sociala upplevelser av konst och kultur ökar välbefinnandet och kopplas ihop med hälsan. Kitwood (1997) beskriver i sin teori att det sociala livet ofta bleknar bort i takt med accelererande kognitiva och minnesrelaterade funktionsnedsättningarna och detta resulterar i att man inte längre tillhör en grupp där de sedvanliga sociala normerna råder. Detta förklaras av Kitwood (1997) som en fara av att försvinna till bakgrunden och ta avstånd, samtidigt tydliggörs det att positiva resultat uppnåts då man tillgodosett samhörighetsbehovet. Enligt resultaten i denna studie har studerande kunskaper om de positiva effekterna som konst och kultur kopplat till hälsa och specifikt nämns det att samhörighet bidrar till upplevelser av att må bra.

8.3. Metodologiska överväganden

I detta avsnitt diskuteras de val angående metod som gjordes för studien. Studien följer både en kvantitativ och kvalitativ design. Studiens metodologiska förtjänster och brister diskuteras med hjälp av begreppen validitet och reliabilitet i samband med den kvantitativa metoden samt begreppen trovärdighet och äkthet i samband med den kvalitativa metoden. Dessa tidigare nämnda begrepp diskuteras i relation till studiens design, datainsamlingsmetod och dataanalys. (Bryman, 2018)

8.3.1 Metod och datainsamling

Studien är en del av projektet “Kreativ personcentrerad vårdkonst” och ämnar belysa vårdstuderandes nuvarande kunskaper om och attityder till begreppen och fenomenen kulturellt välbefinnande, konst, kultur och kreativa arbetssätt inom äldreomsorgen. Studiens syfte och frågeställningar styrde valet av forskningsansats och datainsamlingsmetod. Skribenten har tagit del av enkätundersökningen, enkäten skickades till studerande i yrkes- och yrkeshögskolor i Svenskfinland under senhösten 2022 och våren 2023.

Enkäter fylls i av respondenter på egen hand, detta innebär både för- och nackdelar. Enkäter i elektronisk form når ut till en stor mängd personer, men nackdelen är att respondenten inte kan få hjälp med besvarandet av frågor innehållande begrepp som inte är lika bekanta eller införstådda som för forskarna (Bryman, 2018). Enkäten som tillför data till denna studie innehåller både öppna och slutna frågor. Detta medför en risk för missförstånd av frågor eller frågornas formuleringar samt en möjlighet till blanka svar eller svar av respondenter där de berättar att de inte vet vad de ska svara. Även längden av enkäten behöver beaktas för att inte råka ut för så kallad “enkättrötthet” som Bryman (2018) kallar det. Reliabiliteten i datainsamlingen kan påstås vara bra då enkäten gick att läsa igenom i sin helhet innan besvaring och de slutna frågornas svarsmöjligheter följde Likertskalan. Tydliga svarsmöjligheter gör enkätfrågorna attraktiva att svara på, dock kan det argumenteras att slutna frågor kan begränsa respondentens upplevda verklighetsspeglning (Descombe, 2018). De öppna frågorna har en betydligt skörare position i en enkätundersökning då respondenterna inte kan be om hjälp om de inte förstår frågan eller om de har en fråga om någon

av begreppen i mätinstrumentet (Bryman, 2018). I denna studie har ofullständiga svar mottagits bland enkätsvaren och studieskribenten har inte kunnat samla in tilläggsinformation eller be respondenten att utveckla sitt svar. Vissa svar har lämnats bort från analysen på grund av att de inte besvarat frågan eller svaret av respondenten har varit: "jag vet inte". Samtidigt har respondenterna haft valmöjligheten att avsluta deltagande i undersökningen, då det redan i följebrevet och informationstexten tydliggjorts att deltagandet i undersökningen är frivilligt. De öppna frågorna ger respondenterna möjligheten att beskriva sina upplevelser och kunskaper i ord och givit utrymme för värdefulla synvinklar (Descombe, 2018). Kombinationen av datainsamling med hjälp av enkät innehållandes både öppna och slutna frågor anses vara lämpligast för att kunna besvara studiens syfte och frågeställningar.

Efter datainsamlingen gjordes en dataanalys med hjälp av programmet Microsoft Excel. Detta aktiva val gjordes då respondenterna i studien var få. Endast 26 respondenter deltog i undersökningen och mängden insamlade data liten och för analysen av svaren ansågs programmet Microsoft Excel vara lämplig. Kvalitativa data analyserades med hjälp av tematisk analys för att möjliggöra flexibilitet (Braun & Clarke, 2006). Braun och Clarke (2006) trycker på att det sällan finns endast en ideell metod att använda i forskning, utan att det essentiella är att metoden man valt att använda besvarar forskningsfrågorna.

8.3.2. Urval och deltagare

Enkäten skickades ut till studerande inom vårdutbildningen i yrkesskolor och yrkeshögskolor i Svenskfinland. Studerande avlägger antingen närvårdarexamen eller sjukskötarexamen, för att få in tillräckligt med svar, data till studien, inkluderades alla studerande oberoende hur långt man avlagt sin examen. Enkäten kunde besvaras både på svenska och engelska, dock svarade alla respondenter endast på svenska på enkäten. Enkäten riktades till studerande då studien ämnar kartlägga studerandes kunskaper och erfarenheter.

Enkäten skickades med tillhörande följebrev till läroanstalternas ämnesansvariga personer som sedan skickade länken till enkäten vidare till studerande eller till allmänna epost-listor som riktar sig till alla studerande som påbörjat sin utbildning ett visst år. En begränsning vad gäller rekryteringen av respondenter är att studerande troligtvis mottar en stor mängd information och övriga enkäter via e-post. Detta kan inverka på motivationen att delta i undersökningen. Samma

tendens måste även tas i beaktan då studiens ämne är specifikt och tilltalar antagligen inte alla studerande. Flera studerande kan ha valt att inte besvara enkäten om deras personliga intresse för konst, kultur och kreativa arbetssätt inte är betydande.

Antalet respondenter som deltog i undersökningen var 26 och majoriteten av studerande är blivande sjukskötare. Endast 6 respondenter uppgav sig studera till närvårdare. Denna mängd respondenter leder till att en sambandsanalys som kunde ha gett värdefull information om skillnaderna mellan examenshelheterna och mängden undervisning i konst, kultur och kreativa arbetssätt inom vårdutbildningen inte var möjliga att utföra. Överlag är urvalet för studien litet och detta påverkar resultatet. Det begränsade antalet deltagare påverkar generaliserbarheten av studiens resultat och resultaten är således inte representativt för den bredare populationen av studerande inom vårdutbildningar i Svenskfinland. Trots att studiens resultat inte kan appliceras på en större population kan studien bidra med betydande information för vidare utveckla utbildningen kring konst och kultur inom vårdutbildningen vilket är en av målsättningarna inom projektet "Kreativ personcentrerad vårdkonst".

8.3.2. Studiens validitet och reliabilitet

Mätinstrumentet som användes i studien samlade in den information den skulle och således kan studien påstås ha god validitet. Frågorna i enkäten har utarbetats noggrant och begreppsval har övervägts för att tydliggöra vad det är som ska studeras. Även insamlade datans relevans till studiens syfte och frågeställningar tyder på validitet och den kan konstateras vara god då svaren i enkäten besvarade dessa exakt. Enkäten är formad och utarbetad för att trygga respondenternas upplevelse av att på ett tydligt och enkelt sätt besvara frågorna och med respekt behandla svaren utan att samla in personuppgifter och säkerställa ett konfidentiellt behandlingssätt av data (Bryman, 2018; TENK, 2023).

Studiens interna validitet och innehållsvaliditet är viktiga att diskutera. Bryman (2019) beskriver att den interna validiteten kontrolleras i mängden svar man samlat in av respondenterna och i denna studie kan det konstateras att den interna validiteten understöds med tanke på att alla respondenter besvarat de slutna frågorna i enkäten. Utgående från god intern validitet kan enkäten påstås innehålla tydliga och förståeliga frågor. Innehållsvaliditeten syftar enligt Bryman (2019) på hur

bra studien lyckats med att omfatta det studerade problemområde samt hur väl man klarat av översättningen från teori till frågor. Det bör nämnas att svarsprocenten för enkäten var relativt låg och att en del svar på de öppna frågorna indikerade att studerande antingen inte hade kunskap om frågorna eller inte förstod dem. Dessutom förekom många olika begrepp relaterade till konst och kultur (kulturellt välbefinnande, konstnärliga och kreativa aktiviteter, konstengagemang, konst och kultur etc.) i enkäten, vilket kan ha förvirrat respondenterna.

Studiens reliabilitet bör alltså även diskuteras i termer om respondenternas svar på enkäten uppnått de krav som är tänkt, det vill säga finns det utrymme för misstolkning (Bryman, 2019). Avslutningsvis kan det konstateras att det finns aspekter som kunde ha justeras för att ytterligare öka studiens reliabilitet.

9. Slutsats

Avsikten med studien var att kartlägga studerandes kunskaper och attityder till kulturellt välbefinnande och kreativa arbetssätt inom äldreomsorgen i Svenskfinland. Studien utgick från studerandes synvinkel och resultaten speglades till de nationella examenskraven och till tidigare forskning som till stor del utgår från den äldres perspektiv då det kommer till koppling mellan konst och kultur och vård och hälsa. Denna studie ämnade klarlägga de rådande kunskaperna och attityderna bland blivande vårdare för att sedan kunna bidra till projektets Kreativ Personcentrerad Vårdkonst fortsatta delstudier.

Studiens resultat visar att studerande har kunskaper om kulturellt välbefinnande - det vill säga de positiva effekterna som kreativa arbetssätt kopplade till konst och kultur har på välbefinnande. Resultatet belyser att studerande ser kreativa arbetssätt som en resurs inom äldreomsorgen också vad det gäller det egna arbetet och att möta utmaningar och stress i arbetsvardagen och att utvecklas som vårdare. Studerande ansåg också att kultur kan hjälpa dem att lära sig mera om de äldre klienterna och lära känna dem. Också insikter om den subjektiva upplevelsens vikt när det kommer till konst och kultur samt äldres vardag betonades. De kreativa arbetssätten utmanas dock av tidsbrist, vilket är något som ofta lyfts fram i studier rörande den rådande arbetsbilden inom äldreomsorgen. Denna nyans av vårdandet kan lätt hamna i skymundan bakom den starkt kliniska rollen som vårdare har idag samt bakom de stränga kraven på effektivitet.

Resultaten visar på att det finns ett behov av ytterligare utbildning bland vårdstuderande i kreativa arbetssätt kopplade till konst och kultur. Det framkommer i studien att studerande känner till att konst och kultur är viktigt för hälsan för såväl den äldre klienten som för vårdare, men att studerande inte har tillräckligt med kunskaper i hur man kan förankra dem i vårdverkligheten, som präglas av utmaningar som resursbrist och att studerande inte heller har någon erfarenhet i större utsträckning från fältet av kreativa arbetssätt. Vikten av att se till den äldres intressen kopplade till konstnärliga och kulturella aktiviteter bör betonas i studerandes examensdelar för att kunna förverkliga konst- och kulturaktiviteter i vårdarbetet.

10. Referenser

Arcada. (2018). Studieplan Sjukskötare 2021. *Hälsofrämjande förhållningssätt i Norden SJ-2-052 (0)*. <https://start.arcada.fi/sv/kurser/531000/2021-2022/SJ-2-052/0>

Bradfield, E. (2021). Subjective experiences of participatory arts engagement of healthy older people and explorations of creative ageing. *Public health (London)*, 198, 53-58. <https://doi.org/10.1016/j.puhe.2021.06.019>

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

Broome, E., Denning, T., Schneider, J., & Brooker, D. (2017). Care staff and the creative arts: Exploring the context of involving care personnel in arts interventions. *International psychogeriatrics*, 29(12), 1979-1991. <https://doi.org/10.1017/S1041610217001478>

Chacur, K., Serrat, R., & Villar, F. (2022). Older adults' participation in artistic activities: A scoping review. *European Journal of Ageing*, 19(4), 931-944. <https://doi.org.ezproxy.vasa.abo.fi/10.1007/s10433-022-00708-z>

Chen, S., & Walsh, S. M. (2009). Effect of a creative-bonding intervention on Taiwanese nursing students' self-transcendence and attitudes toward elders. *Research in nursing & health*, 32(2), 204-216. <https://doi.org/10.1002/nur.20310>

Cheraghi, M. A., Pashaeypoor, S., Dehkordi, L. M., & Khoshkest, S. (2021). Creativity in Nursing Care: A Concept Analysis. *Florence Nightingale Journal of Nursing*, 29(3), 389-396. <https://doi.org/10.5152/FNJJN.2021.21027>

Cho, E., & Chang, W. (2022). Facilitating arts participation for creative ageing: An action research in South Korea. *Ageing and society*, 1-20. <https://doi.org/10.1017/S0144686X22000551>

Cohen, G. (2009). New theories and research findings on the positive influence of music and art on health with ageing, *Arts & Health*, 1:1, 48-62, DOI: [10.1080/17533010802528033](https://doi.org/10.1080/17533010802528033)

Collins, K. M., & O'Cathain, A. (2009). Ten Points about Mixed Methods Research to be Considered by the Novice Researcher. *International journal of multiple research approaches*, 3(1), 2-7.

Ekra, E. M. R., & Dale, B. (2020). Systematic Use of Song and Music in Dementia Care: Health Care Providers' Experiences. *Journal of multidisciplinary healthcare*, 13, 143-151. <https://doi.org/10.2147/JMDH.S231440>

Fancourt, D., Garnett, C., Spiro, N., West, R., & Müllensiefen, D. (2019). How do artistic creative activities regulate our emotions? Validation of the Emotion Regulation Strategies for Artistic Creative Activities Scale (ERS-ACA). *PLoS ONE*, 14(2), 1-22. <https://doi.org.ezproxy.vasa.abo.fi/10.1371/journal.pone.0211362>

- Fancourt, D., & Steptoe, A. (2019). The art of life and death: 14 year follow-up analyses of associations between arts engagement and mortality in the English Longitudinal Study of Ageing. *BMJ (Online)*, 367, l6377. <https://doi.org/10.1136/bmj.l6377>
- Fazio, S., Pace, D., Flinner, J., & Kallmyer, B. (2018). The Fundamentals of Person-Centered Care for Individuals With Dementia. *The Gerontologist*, 58(suppl_1), S10-S19. <https://doi.org/10.1093/geront/gnx122>
- Finlex. (1994a). Lag om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården. (28.06.1994/559). <https://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1994/19940559>
- Finlex. (1994b). Förordning om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården. 28.6.1994/564). <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1994/19940564>
- Ford, K., Tesch, L., Dawborn, J., & Courtney-Pratt, H. (2018). Art, music, story: The evaluation of a person-centred arts in health programme in an acute care older persons' unit. *International journal of older people nursing*, 13(2), e12186-n/a. <https://doi.org/10.1111/opn.12186>
- Forskningsetiska delegationens (TENK) GVP-anvisning, (2023). *Forskningsetiska delegationens publikationer 3/2023* ISSN 2669-9427 https://tenk.fi/sites/default/files/2023-04/Forskningsetiska_delegationens_GVP-anvisning_2023.pdf
- Fraser, A., Bungay, H., & Munn-Giddings, C. (2014). The value of the use of participatory arts activities in residential care settings to enhance the well-being and quality of life of older people: A rapid review of the literature. *Arts & health*, 6(3), 266-278. <https://doi.org/10.1080/17533015.2014.923008>
- Fraser, K. D., & al Sayah, F. (2011). Arts-based methods in health research: A systematic review of the literature. *Arts & health*, 3(2), 110-145. <https://doi.org/10.1080/17533015.2011.561357>
- Goos, P., & Meintrup, D. (2015). *Statistics with JMP: Graphs, descriptive statistics and probability*. Wiley.
- Henricson, M. (2018). *Vetenskaplig teori och metod: Från idé till examination inom omvårdnad*. Studentlitteratur.
- Houni, P., Turpeinen, I. & Vuolasto, J. 2020. Taide! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja. Taiteen edistämiskeskus. <https://www.taike.fi/documents/10921/1332027/Kulttuurihyvinvoinnin+k%C3%A4sikirja/00390626-4ee5-c833-3a72-28f388ce5781L>
- Huhtinen-Hildén, L. (2014). Perspectives on professional use of arts and arts-based methods in elderly care. *Arts & health*, 6(3), 223-234. <https://doi.org/10.1080/17533015.2014.880726>
- Hälsobyn.fi. (12. Februari 2020). *Serviceboende och effektiverat serviceboende* <https://www.terveyskyla.fi/ikatalo/sv/f%C3%B6r-den-%C3%A4ldre-personen/hem-och-boende/serviceboende-och-effektiverat-serviceboende>

- Jenkins, L., & Southcott, J. (2016). When I see a note I like, I play it: Musical identity enacted in a community orchestra. *International Journal of Community Music*, 9(3), 273–289. https://doi-org.ezproxy.vasa.abo.fi/10.1386/ijcm.9.3.273_1
- Karpavičiūtė, S., & Macijauskienė, J. (2016). The Impact of Arts Activity on Nursing Staff Well-Being: An Intervention in the Workplace. *International journal of environmental research and public health*, 13(4), 435. <https://doi.org/10.3390/ijerph13040435>
- Kim, K. S., Kwekkeboom, K. L., Roberts, T., & Ward, E. (2021). Biopsychosocial characteristics associated with engagement in art making among older adults. *Geriatric Nursing*, 42(3), 727–733. <https://doi-org.ezproxy.vasa.abo.fi/10.1016/j.gerinurse.2021.03.011>
- Kitwood, T. (1997). The experience of dementia. *Aging & mental health*, 1(1), 13-22. <https://doi.org/10.1080/13607869757344>
- Koponen, T., Honkasalo, M., & Rautava, P. (2018). Cultural plan model: Integrating cultural and creative activities into care units for the elderly. *Arts & health*, 10(1), 65-71. <https://doi.org/10.1080/17533015.2017.1315436>
- Koski, Silvia. (29.03.2023). Kultur och välfärd hör ihop - “konst har stor kraft och möjlighet att förena människor”. *Åbo Underrättelser*. <https://abounderrattelser.fi/kultur-och-valfard-hor-ihop-konst-har-stor-kraft-och-mojlighet-att-forena-manniskor/> ÅU Debatt
- Kyngäs, H. (2020). Inductive Content Analysis. In H., Kyngäs, K., Mikkonen, & M., Kääriäinen. (Eds.). *The Application of Content Analysis in Nursing Science Research*. Springer International Publishing AG. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-30199-6>
- Laitinen, L., Jakonen, O., Lahtinen, E., & Lilja-Viherlampi, L. (2022). From grass-roots activities to national policies - the state of arts and health in Finland. *Arts & health*, 14(1), 14-31. <https://doi.org/10.1080/17533015.2020.1827275>
- Maidment, J., & Macfarlane, S. (2011). Older Women and Craft: Extending Educational Horizons in Considering Wellbeing. *Social Work Education*, 30(6), 700–711. <https://doi-org.ezproxy.vasa.abo.fi/10.1080/02615479.2011.586568>
- Majeski, R. A., & Stover, M. (2019). The expressive arts and resilience in aging. *Educational gerontology*, 45(3), 161-166. <https://doi.org/10.1080/03601277.2019.1580896>
- McCabe, C., Neill, F., Granville, G., & Grace, S. (2013). Evaluation of an art in health care elective module – A nurse education initiative. *Nurse education in practice*, 13(2), 113-117. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2012.08.003>
- McCormack, B. (2017). *Person-centred healthcare research*. Wiley-Blackwell.
- Mitchell, G., & Agnelli, J. (2015). Person-centred care for people with dementia: Kitwood reconsidered. *Nursing standard*, 30(7), 46-50. <https://doi.org/10.7748/ns.30.7.46.s47>

- Morse, J. M. (2008). Confusing Categories and Themes. *Qualitative health research*, 18(6), 727-728. <https://doi.org/10.1177/1049732308314930>
- Novia. (2023a). Studieplan Sjukskötare 2021. *Folkhälsoarbete VÅV21HV01*. <https://studieguide.novia.fi/sv/13622/sv/13648/DAG21H-V-USS/102/year/2021>
- Novia. (2023b). Studieplan Sjukskötare 2021. *Hälsofrämjande vård VÅV14HV02*. <https://studieguide.novia.fi/sv/13622/sv/13648/DAG21H-V-USS/102/year/2021>
- O'Flynn-Magee, K., Slemon, A., Mahy, J., & Jenkins, E. K. (2022). "In Touch With my Creative Side": Supporting Self-Care Among Nursing Students Through Arts-Based Pedagogy. *Quality Advancement in Nursing Education*, 8(1), . <https://doi.org/10.17483/2368-6669.1300>
- Sigurdson, O. (2014). Introduktion till kultur och hälsa. In O. Sigurdson & A. Sjölander (red.), *Kultur och hälsa i praktiken (s.11-54)* Göteborg: Centrum för kultur och hälsa
- Statistikcentralen. (01.11.2022). *Förväntade livslängden för nyfödda år*. Statistikcentralens avgiftsfria statistikdatabaser. https://pxweb2.stat.fi/PxWeb/pxweb/sv/StatFin/StatFin_kuol/statfin_kuol_pxt_12an.px/table/tableViewLayout1/
- STM (2019). Kulttuuri ja taide hyvinvoinnin edistäjinä sosiaali- ja terveydenhuollossa, työelämässä ja koulutuksessa Terveyttä ja hyvinvointia edistävän taide- ja kulttuuritoiminnan yhteistyöryhmän raportti ja jatkotoimenpide-ehdotukset. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön raportteja ja muistioita 2019:34. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4069-7>
- Sunngrén-Granlund, T. (26.05.2020). Konstens och kulturens värde. *FUI-bloggen*. <https://www.novia.fi/novialia/bloggar/fui-bloggen/konstens-och-kulturens-varde>
- Thompson, J., Brown, Z., Baker, K., Naisby, J., Mitchell, S., Dodds, C., Storey, P., Tiplady, S., & Collins, T. (2020). Development of the "Museum Health and Social Care Service" to promote the use of arts and cultural activities by health and social care professionals caring for older people. *Educational Gerontology*, 46(8), 452–460. <https://doi.org.ezproxy.vasa.abo.fi/10.1080/03601277.2020.1770469>
- Utbildningsstyrelsen (2023a). *Examensgrunder*. Kompetensområden och examensbenämningar. <https://www.opf.fi/sv/utbildning-och-examina/examensgrunder>
- Utbildningsstyrelsen (2023b). *Språklig, åskådningsmässig och kulturell medvetenhet i åskådningsämnen*. Vad avses med kultur? <https://www.opf.fi/sv/vad-avses-med-kultur>
- Vaartio-Rajalin, H., Santamäki-Fischer, R., Jokisalo, P., & Fagerström, L. (2021). Art making and expressive art therapy in adult health and nursing care: A scoping review. *International journal of nursing sciences*, 8(1), 102-119. <https://doi.org/10.1016/j.ijnss.2020.09.011>
- Varho, J., Lehtovirta, M., Sandström, N., & Gran, N. (2010). *Taidetta ikä kaikki: Selvitys ikäihmisten hoivayhteisöjen toiminnasta Helsingissä = en utrag om kulturverksamheten inom äldreomsorgen i Helsingfors = konst för livet*. Helsingin kulttuurikeskus.

Walsh SM, Chen S, Hacker M, & Broschard D. (2008). A creative-bonding intervention and a friendly visit approach to promote nursing students' self-transcendence and positive attitudes toward elders: a pilot study. *Nurse Education Today*, 28(3), 363–370. <https://doi.org.ezproxy.vasa.abo.fi/10.1016/j.nedt.2007.06.011>

WHO. 2019a. Intersectional action: art, health and well-being. http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0015/413016/Intersectoral-action-between-the-arts-and-healthv2.pdf?ua=1.

WHO. 2019b. Health Evidence Network synthesis report 67. ISSN 2227-4316, ISBN 978 92 890 5455 3. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/329834/9789289054553-eng.pdf>

WHO. 2020. The Baseline Report for the Decade of Healthy Ageing 2021–2030. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240017900>

Wilson, C., Bungay, H., Munn-Giddings, C., & Boyce, M. (2016). Healthcare professionals' perceptions of the value and impact of the arts in healthcare settings: A critical review of the literature. *International journal of nursing studies*, 56, 90-101. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2015.11.003>

Windle, G., Algar-Skaife, K., Caulfield, M., Pickering-Jones, L., Killick, J., Zeilig, H., & Tischler, V. (2020). Enhancing communication between dementia care staff and their residents: An arts-inspired intervention. *Aging & mental health*, 24(8), 1306-1315. <https://doi.org/10.1080/13607863.2019.1590310>

yleSHarviointi. (2023). *Kompetenskraven för sjukskötare med allmän kompetens (180sp)*. Kompetenskrav och innehåll. <https://blogi.savonia.fi/ylesharviointi/2019/12/07/kompetenskraven-och-innehallet-i-utbildningen-for-sjukskotare-med-allman-kompetens-180-sp-har-publicerats/>

Bilaga 1

Matris över artiklar som inkluderats i kapitlet tidigare forskning.

Nr	Författare, (år), titel, tidskrift	Syfte	Metod	Urval	Deltagare/Resultat
1	McCabe, C., Neill, F., Granville, G. & Grace, S. (2013). Evaluation of an art in health care elective module – A nurse education initiative. <i>Nurse education in practice</i> , 13(2), 113-117. https://doi.org/10.1016/j.nepr.2012.08.003	Utvärdera vårdstuderandes upplevelser av tvärvetenskapliga valfria kurshelheten "Art in health"	Tvärsnittsdesign med kvalitativ ansats	Vårdstuderande som deltog i den valfria kurshelheten	N=40, 32 svar samlades in
2	Tuulia Koponen, Marja-Liisa Honkasalo & Päivi Rautava (2018) Cultural plan model: integrating cultural and creative activities into care units for the elderly, <i>Arts & Health</i> , 10:1, 65-71, DOI: 10.1080/17533015.2017.1315436	Framtagning av kulturplan för äldre medborgare	Utvecklande forskningsmetod	400 evenemang där 164 seniorer deltog i studien och 134 vårdare	Deltagare från fem vårdhem eller vårdanstalter. N=8 seniorer N=17 vårdare
3	Kimberly Diane Fraser & Fatima al Sayah (2011) Arts-based methods in health research: A systematic review of the literature, <i>Arts & Health</i> , 3:2, 110-145, DOI: 10.1080/17533015.2011.561357	Belysa konst som forskningsmetod	Systematisk litteraturoversikt med specifika inkluderings- och exkluderingskriterier	530 potentiella artiklar fanns	30 inkluderades i studien
4	Andrew Fraser, Hilary Bungay & Carol Munn-Giddings (2014) The value of the use of participatory arts activities in residential care settings to enhance the well-being and quality of life of older people: A rapid review of the literature, <i>Arts & Health</i> , 6:3, 266-278, DOI:	Litteraturoversikt som belyser värdet av konst aktiviteter i vårdhem för att förbättra hälsa och välmående hos äldre	Varierande metoder, en syntes över forskningen var svår att få fram	Artiklar publicerade mellan 2000–2013 på engelska och deltagarna i forskningarna är 65 år eller äldre. Deltagande	N=17

	10.1080/17533015.2014.923008			konstaktivitet er. N=374	
5	Tellervo Nenonen, Risto Kaikkonen, Jukka Murto & Minna-Liisa Luoma (2014) Cultural services and activities: The association with self-rated health and quality of life, Arts & Health, 6:3, 235-253, DOI: 10.1080/17533015.2014.897958	Analysera sambandet mellan kulturell service och deltagande i kulturella aktiviteter associeras med självupplevd hälsa och livskvalitet med hjälp av mätningar och sociodemografiska faktorer	Datan samlad från studien framtagen av Institutet för hälsa och välfärd år 2010 i Finland.	N=31000, svarsprocent 48%	11 905 respondenter
6	Anu Laukkanen, Liisa Jaakonaho, Heidi Fast & Taru-Anneli Koivisto (2021) Negotiating boundaries: reflections on the ethics of arts-based and artistic research in care contexts, Arts & Health, DOI: 10.1080/17533015.2021.1999279	Studera etiska problematiken som stiger fram i komplexa fenomenet konst baserad och artistisk forskning inom vård kontexten	Kollaborativ utforskning	Tre konst baserade forsknings projekt studeras	Barnintensiven, somatisk avdelning för äldre, dagcenter för personer med funktionsvariationer, psykiatriskt sjukhus
7	Liisa Laitinen, Olli Jakonen, Emmi Lahtinen & Liisa-Maria Lilja-Viherlampi (2022) From grass-roots activities to national policies – the state of arts and health in Finland, Arts & Health, 14:1, 14-31, DOI: 10.1080/17533015.2020.1827275	Överblick av konst och hälsa som fenomen i ett samhällsligt kontext	Review av de nationella projekt som implementerats inom sektorerna konst och hälsa/välmående	Projekt som presenteras i artikeln; Taike, Taiku, ArtsEqual,	
8	Laura Huhtinen-Hildén (2014) Perspectives on professional use of arts and arts-based methods in elderly care, Arts & Health, 6:3, 223-234, DOI: 10.1080/17533015.2014.880726	Fördjupad förståelse om perspektiv på vårdkonst inom äldreomsorgen och den formbara och föränderliga professionsrollen	Litteraturöversikt som för fram de olika perspektiven för kreativa arbetssätt inom äldreomsorgen	Studier som tangerar de olika aspekterna av kreativt arbetssätt	Vårdpersonal, artister och administrativ personal
9	Helen Gregory (2011) Using poetry to improve the quality of life and care for people with dementia:	Påverkan av poesi vid ett vårdhem och ett seniorcenter,	Semistrukturerade intervjuer och en tolkande	Personal i ett vårdhem och ett center för dagsaktiviteter	Sex (6) vårdare deltog i studien

	A qualitative analysis of the Try to Remember programme, <i>Arts & Health</i> , 3:2, 160-172, DOI: 10.1080/17533015.2011.584885	inverkan på upplevelse av livskvalitet	fenomenologisk analys av data	r för äldre i sydväst England	
10	Thompson, J., Brown, Z., Baker, K., Naisby, J., Mitchell, S., Dodds, C., Storey, P., Tiplady, S., & Collins, T. (2020). Development of the "Museum Health and Social Care Service" to promote the use of arts and cultural activities by health and social care professionals caring for older people. <i>Educational Gerontology</i> , 46(8), 452–460. https://doi.org.ezproxy.vasa.abo.fi/10.1080/03601277.2020.1770469	Utveckling och stödjande av användning av konst och kulturella aktiviteter av vårdpersonal som vårdar äldre personer	Utveckling och framtagning av program med anpassad form till de äldre, mångprofessionella team. Utgående från Kirkpatrick och Kirkpatrick (2006)	Mångprofessionella team som vårdar äldre	17 deltagare
11	Camic, P. M., Tischler, V., & Pearman, C. H. (2014). Viewing and making art together: A multi-session art-gallery-based intervention for people with dementia and their carers. <i>Aging & Mental Health</i> , 18(2), 161–168. https://doi.org.ezproxy.vasa.abo.fi/10.1080/13607863.2013.818101	Undersöker inverkan av social inklusion, vårdarens belastning och QoL samt dagliga aktiviteter för personer med dementia	Mixad metod med pre- och postdesignmetod standardiserade formulär och intervjuer. Kvalitativa data analyseras med tematisk analys	Personer med mild till mellansvår demens och deras vårdare	24 deltagare (12 st med demens)
12	Cohen, G., (2009). New theories and research findings on the positive influence of music and art on health with ageing, <i>Arts & Health</i> , 1:1, 48-62, DOI: 10.1080/17533010802528033	Utvärdera effekterna som är relevanta för generella hälsan, mental hälsa och upplevda välmåendet bland äldre människor som deltog i kulturella program.	Insamling av data av deltagande i flera kulturella projekt som pågått i olika stäckning (tid). Quasi-experimentell design med	Comparison group av deltagare i tre olika nationella projekt i USA.	300 deltagare med åldern 65 och äldre (medelåldern var 80år). Ett till inkluderingskriterium var att man bör bo självständigt dvs inte på ett boende.
13	Hammar, L. M., Emami, A., Engström, G., &	Beskriva hur kommunikationen,	Kvalitativ innehållsanalys	Personal och boende på två	4 män och 6 kvinnor (personer)

	Götell, E. (2011). Communicating through caregiver singing during morning care situations in dementia care: Communicating through caregiver singing in dementia care. <i>Scandinavian journal of caring sciences</i> , 25(1), 160-168. https://doi.org/10.1111/j.1471-6712.2010.00806.x	både icke-verbal och verbal kommunikation, uttrycks av vårdare och patienter med en minnessjukdom. Specifikt sång och sjungande undersöktes i samband med morgonsysslor.	ys med hjälp av videomaterial. Resultaten presenteras i generiska kategorier (transkribering, kodning, subkategorier, generiska kategorier)	äldreboendeenheter i Sverige deltog i studien	med en minnessjukdom) deltog i studien. Från personalen deltog 6 vårdare. Tre från båda äldreboendeenheter.
14	Kim, K. S., Kwekkeboom, K. L., Roberts, T., & Ward, E. (2021). Biopsychosocial characteristics associated with engagement in art making among older adults. <i>Geriatric Nursing</i> , 42(3), 727–733. https://doi.org.ezproxy.vasa.abo.fi/10.1016/j.gerinurse.2021.03.011	Studien undersöker äldre personers indikatorer som associerades med deltagande i skapande konstaktiviteter.	Insamling av korrelationsanalyser som stöd för samband användes i tvärsnittsdesign från datamaterialet	Forskningen 2014 Health and retirement study (n=731)	Kvinnliga könet, högre utbildningsnivå, personlighetsdrag, positiva attityd till konst och ett stort socialt nätverk var indikatorer som associerades med högt deltagande i konstaktiviteter.
15	Chacur, K., Serrat, R., & Villar, F. (2022). Older adults' participation in artistic activities: A scoping review. <i>European Journal of Ageing</i> , 19(4), 931–944. https://doi.org.ezproxy.vasa.abo.fi/10.1007/s10433-022-00708-z	En scoping review av befintliga studier som är gjorda med perspektiv på de äldres deltagande i konstnärliga aktiviteter. Syftet med studien är att identifiera de delområden som inte fått uppmärksamhet och bidra med kunskap om kommande/fortsatta studiers perspektiv.	Scoping review med tematisk analys av data.	129 artiklar mötte inklusionskriterierna för studien.	I resultaten identifierades gap i forskningsområden som bör beaktas i fortsatt forskning om de äldres deltagande i konstaktiviteter.
16	Walsh SM, Chen S, Hacker M, & Broschard D. (2008). A creative-bonding intervention and a friendly	Med hjälp av kreativa närhetsundersökningar	Kvasi-experimentell före- och efterstudie i	22 vårdstuderande. Experimentgr	Resultaten visar på positiv attitydförändring bland vårdare mot

	visit approach to promote nursing students' self-transcendence and positive attitudes toward elders: a pilot study. <i>Nurse Education Today</i> , 28(3), 363–370. https://doi.org.ezproxy.vasa.abo.fi/10.1016/j.nedt.2007.06.011	vårdstuderandes attityder till äldreomsorg	USA. Studerande deltog antingen i undervisning av kreativa arbetssätt eller fick hälsa på vid en äldreboendeenhet.	uppen (n=16) och konrtollgruppen (n=12)	arbete inom äldreomsorgen.
17	Reynolds, F., Vivat, B., & Prior, S. (2011). Visual art-making as a resource for living positively with arthritis: An interpretative phenomenological analysis of older women's accounts. <i>Journal of Aging Studies</i> , 25(3), 328–337. https://doi.org.ezproxy.vasa.abo.fi/10.1016/j.jaging.2010.12.001	Granskade ifall och hur konstskapande, som fritidsaktivitet, försåg äldre kvinnor med artros ett verktyg att klara av smärta.	Intervjustudie med fenomenologisk ansats.	12 äldre kvinnor med artros i Storbritannien deltog i studien	Tre teman steg fram i resultaten; konstskapande upplevdes som ett starkt verktyg för att klara av smärtan, konstskapandet bidrog med en känsla av fortsatt uppmärksamhet för sin omgivning (socialt umgänge), främjade identiteten.
18	Maidment, J., & Macfarlane, S. (2011). Older Women and Craft: Extending Educational Horizons in Considering Wellbeing. <i>Social Work Education</i> , 30(6), 700–711. https://doi.org.ezproxy.vasa.abo.fi/10.1080/02615479.2011.586568	“Craft making” (pysslande och skapande med händerna) kan fungera som ett verktyg för att öppna sinnet för nya sätt att lära sig och ta till sig kunskap.	Kvalitativ studie med semi-strukturerade intervjuer	Kvinnor (n=9) intervjuades i Victoria, Australien	Främjandet av hälsa och välmående hos en åldrande population kräver kreativa lösningar i utbildningar för vårdare och socialarbetare.
19	Jenkins, L., & Southcott, J. (2016). When I see a note I like, I play it: Musical identity enacted in a community orchestra. <i>International Journal of Community Music</i> , 9(3), 273–289. https://doi.org.ezproxy.vasa.abo.fi/10.1386/ijcm.9.3.273_1	Studien granskar upplevelsen av deltagande i orkester som nykomling eller “återvändande” äldre musikanter.	Kvalitativ fallstudie med fenomenologisk ansats	Orkestermedlemmarna är äldre än 55 år och studien är gjord i Melbourne Australien	Övergripande tema var orkesterns möjlighet att omforma sin identitet.
20	Fancourt, D., Garnett, C., Spiro, N., West, R., &	Ta reda på hur konstnärliga	Studien beskriver	Data från en pilotstudie	Konstnärliga aktiviteter inverkar

	Müllensiefen, D. (2019). How do artistic creative activities regulate our emotions? Validation of the Emotion Regulation Strategies for Artistic Creative Activities Scale (ERS-ACA). <i>PLoS ONE</i> , 14(2), 1–22. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0211362	aktiviteter inverkar på våra känslor.	designen av instrumentet (ERS – emotional regulation strategies).	med (n= 740) deltagare och en uppföljande studie med (n=47 924) deltagare från nätet, följdes en teoridrivna faktor analysprocess	på våra känslor och tre kategorier presenteras; självutveckling, inställning och undvikande
21	Boss, L., Kang, D., & Branson, S. (2015). Loneliness and cognitive function in the older adult: a systematic review. <i>International Psychogeriatrics</i> , 27(4), 541-553. https://doi.org/10.1017/S1041610214002749	Syntetisera aktuella forskningsfynd mellan ensamhet och kognitiva funktioner hos de äldre.	Elektronisk överblick av litteratur.	10 studier valdes till litteraturoversikten.	Ensamhet är kopplat till kognitiva funktioner. Slutsatserna visar på att ensamhet är en bidragande faktor till nedsatt funktionsförmåga.
22	Cho, E., & Chang, W. (2022). Facilitating arts participation for creative ageing: An action research in South Korea. <i>Ageing and society</i> , 1-20. https://doi.org/10.1017/S0144686X22000551	Studien utforskar deltagande i konstaktiviteter bland de äldre.	En aktiv forsknings metodologi (kvalitativ metod) som innefattar två olika konst workshops. Den ena fokuserade på att skapa konst och den andra på att uppskatta professionella konstutövare och deras verk.	Kvinnor deltog i studien i Korea. COVID-19 pandemin inträffade efter den första delen av studien och forskningen fick anta kontakt med deltagarna via sociala kanaler i del två.	Underlättandet av tillgång till konstnärliga aktiviteter, lyssnandet och deltagandet av de äldre bör beaktas i utvecklingen av konstnärliga aktiviteter, de sociala fördelarna steg starkt fram i studien.
23 4	Majeski, R. A., & Stover, M. (2019). The expressive arts and resilience in aging. <i>Educational gerontology</i> , 45(3), 161-166. https://doi.org/10.1080/03601277.2019.1580896	Artikelöversikt som ämnar studera perseptuella processer i deltagande i konstaktiviteter med ansats utgående från resiliens (uthållighet)	Psykologiska teorin av Klein (2018) och Abbemas (2015) definition på resiliens hos de äldre testas och tydliggörs i relation till	Teoritestning med hjälp av artiklar och litteratur om psykologi och forskning om konstaktiviteter.	Forskningen presenterar en beskrivning och konceptuell modell inom konstaktiviteter (expressive arts) och dess relation till resiliens i åldrandet.

			konstaktiviteter		
24	Bradfield, E. (2021). Subjective experiences of participatory arts engagement of healthy older people and explorations of creative ageing. <i>Public health (London)</i> , 198, 53-58. https://doi.org/10.1016/j.puhe.2021.06.019	Rapportera om forskningsresultat från en kvalitativ fokusgrupp studie om de subjektiva upplevelserna hos äldre personer som deltar i konstaktiviteter.	Kvalitativa fokusgrupp intervjuer. Tematisk analys användes för att koda datan.	Fem grupper av äldre personer intervjuades.	Upplevelser av att uppnå något och hitta ett "flow" beskrevs av deltagarna. Social interaktion och en känsla av meningfullhet steg fram bland svaren. Slutsatserna visar på att känslan av meningsfullhet stöder den föränderliga identiteten i stigande ålder.